

หมวด 5

ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน

มาตรา 826 "อันสัญญาตัวแทนยอมระงับสิ้นไปด้วยการถอนตัวแทนหรือการบอกเลิกเป็นตัวแทน

อนึ่ง สัญญาตัวแทนยอมระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายหรือถูกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย เว้นแต่จะปรากฏชัดกับข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้น"

ตามปกติสัญญาตัวแทนยอมระงับสิ้นไป เมื่อตัวแทนปฏิบัติการตามสัญญาเสร็จแล้ว เช่น ต่อมอบอำนาจให้จำไปรับโอนที่ดินจากแนน เมื่อจำรับโอนเสร็จแล้ว สัญญาตัวแทนก็ระงับ

หรือในกรณีที่มีกำหนดเวลา เช่น เป็นผู้จัดการทั่วไปเป็นเวลา 1 ปี 3 ปี 5 ปี เป็นต้น เมื่อครบกำหนดสัญญาตัวแทนก็ระงับ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักสัญญาทั่วไป

สัญญาตัวแทนอาจระงับสิ้นไปโดย

(1) โดยการกระทำของคู่สัญญาเอง

(2) โดยผลของกฎหมาย

1. โดยการกระทำของคู่สัญญาเอง

1.1 เมื่อตัวการและตัวแทนตกลงเลิกกันเอง คือสัญญาตัวแทนระงับไปด้วยการที่ตัวการและตัวแทนตกลงเลิกกัน โดยต่างฝ่ายไม่ประสงค์ จะมีความสัมพันธ์ในฐานะตัวการตัวแทนกันต่อไปอีก

1.2 เมื่อตัวการถอนตัวแทน การที่ตัวการถอนตัวแทนอาจเกิดจากตัวแทนกระทำผิดสัญญาหรือกระทำมิชอบ หรือด้วยเหตุอื่นใดก็ได้ ซึ่งเป็นการบอกเลิกก่อนสิ้นกำหนด

เวลาที่กำหนดไว้ โดยการแสดงเจตนา บอกลอนให้ตัวแทนทราบ สัญญาตัวแทนก็จะจับไป เว้นแต่สัญญาตัวแทนนั้นกำหนดไว้ชัดเจนว่า ตัวการจะไม่ถอนอำนาจตัวแทน หรือเป็นสัญญาตัวแทนที่ทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของตัวแทน ตัวการถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้ สัญญาตัวแทนที่ทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของตัวแทน ได้แก่การมอบอำนาจให้ตัวแทนกระทำการนั้นเพื่อประโยชน์ของตัวเอง เช่น แหม่มเป็นหน่ออยู่ 100 บาท แหม่มจึงมอบอำนาจให้ อ้อ เป็นตัวแทนนำจักรยานของแหม่มไปขายเพื่อเอาเงินที่ขายได้ชำระหนี้ดังกล่าว ทั้งนี้ แหม่มจะถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้

1.3 เมื่อตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน ตัวแทนจะบอกเลิกเป็นตัวแทนในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ

วิธีเลิกสัญญาตัวแทนไม่ว่าจะเป็นตัวการถอนตัวแทนหรือตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทนทำได้โดยผู้กรณแสดงเจตนาไปยังฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 382 จะเป็นควรวาจาหรือหนังสือก็ได้ จึงจะมีผลตามกฎหมายเป็นการระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน จะบอกเลิกไปยังบุคคลภายนอกไม่ได้ สัญญาตัวแทนไม่ระงับ

2. โดยผลของกฎหมาย

2.1 สิ้นกำหนดเวลา ถ้าสัญญาตัวแทนมีกำหนดเวลากันไว้แน่นอนว่า สิ้นสุดลงวันที่เท่าใด เช่น สิ้นสุดลงวันที่ 28 มิถุนายน 2519 หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาใด เช่น จนกว่าตัวการจะอายุครบ 22 ปีบริบูรณ์ ดังนั้นเมื่อถึงเวลานั้น สัญญาตัวแทนก็จะจับไป

2.2 ทำกิจการเสร็จตามเงื่อนไข ถ้าสัญญาตัวแทนเป็นเรื่องมอบให้ตัวแทนกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนตัวการ เมื่อตัวแทนทำกิจการนั้นเสร็จตามที่ตัวการมอบหมายแล้ว สัญญาตัวแทนก็จะจับไป

2.3 วัตถุประสงค์ของกิจการที่ไปทำนั้นกลายเป็นเหตุวิสัยหรือกลายเป็น
ผิดกฎหมาย ถ้ากิจการที่มอบหมายให้ทำนั้นกลายเป็นเหตุวิสัยหรือกลายเป็น

วิสัยหรือกลายเป็นผิดกฎหมายขึ้น สัญญาตัวแทนก็จะงับไป เช่น ตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนขายที่ดิน ต่อมารัฐบาลเวนคืนที่ดินบริเวณนั้นหมด สัญญาตัวแทนก็จะงับไป

2.4 เมื่อตัวการหรือตัวแทนตาย สำหรับตัวแทนเป็นสัญญาที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจเฉพาะตัวของคู่สัญญา เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย สัญญาตัวแทนก็จะงับไป

สำหรับนิติบุคคลนั้น มีผู้แทนดำเนินการ ถ้าผู้แทนนิติบุคคลตายจะถือว่านิติบุคคลตายไม่ได้ สัญญาตัวแทนไม่ระงับ เช่นกรรมการบริษัทมอบอำนาจให้ฟ้องความ ต่อมาผู้มอบอำนาจตาย สัญญาตัวแทนไม่ระงับ หมายความว่าผู้ซึ่งผู้รับมอบอำนาจตั้งไว้ยังคงมีอำนาจดำเนินการต่อไป (ถ้าพิพากษาฎีกาที่ 809/2497, 1230/2508, 172/2517) แต่หากนิติบุคคลนั้นเลิกกิจการ เท่ากับเป็นการตาย สัญญาตัวแทนก็จะงับไป

ในกรณีตัวการหลายคนตั้งตัวแทนคนเดียวกัน ถ้าตัวการคนหนึ่งตาย สัญญาตัวแทนก็จะงับไป

2.5 เมื่อตัวการหรือตัวแทนตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นบุคคลล้มละลาย ทั้งตัวการและตัวแทนกลายเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นบุคคลล้มละลายโดยศาลสั่งในภายหลัง (ไม่ใช่กรณีที่ถึงคนไร้ความสามารถเป็นตัวแทนตามมาตรา 803 ซึ่งกฎหมายไม่ห้าม) เมื่อตัวการกลายเป็นคนไร้ความสามารถก็ย่อมจะทำกิจการที่มอบหมายให้ตัวแทนไปทำนั้นต่อไปอีกไม่ได้ เพราะผู้ที่จะเป็นตัวการก็ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย สัญญาตัวแทนจึงย่อมระงับไป ส่วนเมื่อตัวแทนกลายเป็นคนไร้ความสามารถถือว่าคุณสมบัติของตัวแทนที่ตัวการถือเป็นข้อพิจารณาในการแต่งตั้งนั้นหมดไป จึงถือว่าสัญญาจะงับสิ้นไปในกรณีบุคคลล้มละลาย ก็เช่นเดียวกัน

ในกรณีที่สัญญาตัวแทนระงับ เพราะตัวการตัวแทนตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นบุคคลล้มละลายนั้น หากสัญญาตัวแทนระบุว่าสัญญานั้นไม่ระงับไปเพราะเหตุที่ตัวการหรือตัวแทนตาย หรือถูกเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือสภาพ

ของกิจการนั้นเห็นได้ว่าไม่ใช่เจตนาของคู่สัญญาตัวแทนที่จะให้สัญญาระงับไป
สัญญาตัวแทนก็ไม่ระงับ

ส่วนข้อความที่ว่า "สภาพแห่งกิจการนั้น" หมายถึงสภาพแห่งกิจการ
บังคับให้ตัวแทนต้องดำเนินต่อไป เช่น สัญญาก่อสร้างบ้านให้ตัวแทนเป็นผู้ดูแลซื้อขาย
ถ้าหากมีขึ้น ถ้าตัวการตายระหว่างบ้านกำลังก่อสร้าง สัญญาตัวแทนก็ไม่ระงับ เพราะ
สภาพแห่งกิจการนั้น จำเป็นต้องให้ตัวแทนดำเนินจนเสร็จ จะให้คนอื่นมาทำแทนไม่ได้
เพราะชัคกับสัญญา

คำถามทายมาตรา

1. คำถาม นายคำ เป็นตัวแทนบริษัทต่างประเทศในเมืองไทยได้ทำสัญญาเช่าที่ดิน หลังหนึ่งในนามของนายคำ เพื่อทำการค้าขายของบริษัท ต่อมาบริษัทกับนายคำเกิดขัดใจกันขึ้น บริษัทจึงถอนนายคำออกจากตัวแทนและตั้งให้นายแดงเป็นแทน นายแดงได้เรียกร้องให้นายคำส่งคืนที่ดินให้แก่บริษัท นายคำไม่ยอมส่งโดยอ้างว่าตนเป็นผู้เช่าและผู้ให้เช่าก็สนับสนุนช้านายคำด้วย ทั้งนี้ บริษัทจะมีสิทธิต่อนายคำและผู้ให้เช่าอย่างไรบ้าง

แนวคำตอบ ตามอุทธรณ์ เมื่อบริษัทต่างประเทศได้ถอนนายคำจากการเป็นตัวแทน สัญญาตัวแทนระหว่างบริษัทกับนายคำจึงระงับสิ้นไป ตามมาตรา 826 วรรคแรก ดังนั้น เมื่อสัญญาตัวแทนระงับไปแล้ว สิทธิซึ่งนายคำเป็นตัวแทนชวนชวายหาได้มาในนามของตนเอง แต่โดยฐานที่ทำการเป็นตัวแทนนั้น นายคำก็ต้องโอนให้แก่บริษัท จึงสิ้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 810

อนึ่ง แม้ว่าสัญญาเช่าที่นายคำทำกับผู้ให้เช่านั้น นายคำได้ทำในนามของตนเองก็ตาม แต่นายคำได้ทำในฐานที่เป็นตัวแทนของบริษัทฯ ดังนั้นจึงเท่ากับผู้ให้เช่าได้ทำกับบริษัทฯ นั่นเอง ดังนั้นบริษัทฯ จึงมีอำนาจที่จะบังคับให้ผู้ให้เช่าปฏิบัติตามสัญญาได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 820

ดังนั้น บริษัทฯ บังคับให้นายคำปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ตัวแทนได้ตาม มาตรา 810 และ 826 และบังคับให้ผู้ให้เช่าส่งมอบที่ดินคืนให้แก่บริษัท ตามสัญญาเช่า ได้ตามมาตรา 820

2. คำถาม ก. เป็นผู้จัดการผลประโยชน์ของ ข. ข. ทำหนังสือมอบอำนาจให้ ก. ฟ้องคดีเกี่ยวกับการจัดการผลประโยชน์ได้ทุกอย่าง ก. ฟ้องขับไล่ ก. ให้ออกไปจากที่ดินของ ข. แล้วถอนฟ้อง ต่อมา ก. กลับยื่นฟ้องขับไล่ ก. อีก ก. จะต่อสู้คดีไต่ถามว่า ก. ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะเลขฟ้อง ก. มาหนึ่งแล้ว หรือต่อสู้ว่า หนังสือมอบอำนาจสิ้นอายุ เพราะแต่งตั้ง

มอบหมายมาเกิน 10 ปีแล้ว

แนวคำตอบ การที่ ข.มอบอำนาจให้ ก.ฟ้องคดี เป็นการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีโดย
ไม่จำกัดคดีและไม่จำกัดตัวบุคคลที่ถูกฟ้อง ฉะนั้นเมื่อ ก.ฟ้อง ค.แล้ว ดอนฟ้องก็ยอมฟ้อง
ใหม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 452/2508)

หนังสือมอบอำนาจไม่สิ้นอายุ เพราะการมอบอำนาจไม่มีกำหนดเวลาและ
ยังไม่มีการถอนตัวแทน สัญญาตัวแทนให้ฟ้องคดียังไม่ระงับ (ตามมาตรา 826 คำพิพากษา
ฎีกาที่ 989/2498)

มาตรา 827 "ตัวการจะถอนตัวแทน และตัวแทนจะบอกเลิกการเป็นตัวแทนเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ

คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งถอนตัวแทน หรือบอกเลิกเป็นตัวแทนในเวลาที่ไม่สะดวก แก่อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับผิดชอบคู่สัญญาฝ่ายนี้ในความเสียหายใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น เว้นแต่ในกรณีที่เป็นความจำเป็นอันมีอาจจะกล่าวถึงเสียได้"

ตามมาตรา 826 วรรคแรก สัญญาตัวแทนระงับไปเนื่องจากตัวการถอนตัวแทนหรือตัวแทนบอกเลิก ซึ่งในมาตรา 827 นี้ บัญญัติให้ทำได้ทุกเมื่อไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น เว้นแต่สัญญาตัวแทนนั้นกำหนดชัดเจนจะไม่ถอนตัวแทนหรือเป็นสัญญาตัวแทนที่ห้ามขึ้นเพื่อประโยชน์ของตัวแทน ซึ่งตัวการถอนไม่ได้

การเลิกสัญญาตัวแทน ถ้ากระทำในเวลาไม่สะดวกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่คู่สัญญาฝ่ายที่เสียหาย เว้นแต่ในกรณีที่ความจำเป็นอันมีอาจจะกล่าวถึงเสียได้

ข้อสังเกต

(1) แม้จะบอกเลิกสัญญาในเวลาที่ยังฝ่ายหนึ่งไม่สะดวก สัญญาตัวแทนก็ระงับ แต่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายเท่านั้น

(2) เวลาที่สะดวกหรือไม่สะดวก เป็นสัญญาข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

(3) ข้อความที่ว่า ความจำเป็นอันมีอาจจะกล่าวถึงเสียได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นที่ไม่ต้องชดเชยค่าเสียหาย เมื่อบอกเลิกสัญญาตัวแทนในเวลาที่ยังฝ่ายหนึ่งไม่สะดวกก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

คำถามท้ายมาตรา

คำถาม นายแดงเป็นเจ้าของนายคำอยู่ 800 บาท นายคำจะชำระหนี้รายนี้ โดยมอบ นาสีกาไปให้ นายแดงไปขายในฐานะเป็นตัวแทนของนายคำ แล้วเอาเงินที่ขายได้นั้น ชำระหนี้แก่นายแดง เช่นนี้ เมื่อนายคำมอบอำนาจให้นายแดงเอานาสีกาไปขายเพื่อชำระ หนี้แล้ว นายคำจะถอนอำนาจนายแดงได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (ภาค 2 ปีการศึกษา 2518)

แนวคำตอบ นายคำจะถอนอำนาจนายแดงไม่ได้ ตามมาตรา 827 ป.พ.พ.ถึงแม้ว่า โดยหลักจะบัญญัติไว้ว่า ตัวการจะถอนอำนาจเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ แต่ก็มีข้อยกเว้นที่ว่า "สัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวแทนเอง"

จากอุทธรณ์ นายคำมอบอำนาจให้นายแดงขายนาสีกา เพื่อนำเงินมาใช้หนี้แก่นายแดงนี้ เป็นสัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวแทนเอง จึงเข้าข้อยกเว้นที่ว่า ตัวการถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้ สำหรับเหตุผลข้อกฎหมายที่ว่า เหตุใดจึงถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้ในเมื่อเป็นสัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวแทนเอง ก็มี ป.พ.พ.มาตรา 5 บัญญัติ สันนิษฐานไว้ว่า "ในการใช้สิทธิแห่งคนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่า บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต" จะเห็นได้ว่า ถ้าเปิดโอกาสให้ตัวการถอนอำนาจในลักษณะเช่นนี้ ก็เท่ากับ เปิดโอกาสให้ตัวการใช้สิทธิโดยสุจริตก็หาไม่ ซึ่งยอมทำไม่ได้ เพราะขัดกับหลักกฎหมาย ดังกล่าวนี้นายคำจึงถอนอำนาจนายแดงไม่ได้

มาตรา 828 "เมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปเพราะตัวการตายก็ดี ตัวการตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลายก็ดี ท่านว่าตัวแทนต้องจัดการอันสมควรทุกอย่าง เพื่อจะปกป้องรักษาประโยชน์อันเขาได้มอบหมายแก่คนไป จนกว่าทายาทหรือผู้แทนของตัวการจะอาจเข้าปกป้องรักษาประโยชน์นั้น ๆ ได้"

ปกติเมื่อสัญญาตัวแทนระงับ หน้าที่หรือหน้าที่ตามสัญญานั้นย่อมสิ้นสุดลง แต่สำหรับตัวแทน กฎหมายกำหนดให้ตัวแทนมีหน้าที่จัดการอันสมควร เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตัวการต่อไปอีกกระชั้นหนึ่ง จนกว่าทายาทหรือผู้แทนของตัวการ เข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์นั้น ๆ และเมื่อมีทายาทหรือผู้แทนของตัวการ เข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์แล้ว ตัวแทนก็หมดหน้าที่

ผู้แทนตัวการหมายถึงในกรณีตัวการเป็นนิติบุคคล แล้วนิติบุคคลนั้นเลิกกิจการหรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย

ตัวอย่าง คำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าแก้หนี้ถือว่าจัดการอันสมควร เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1036/2487 ตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนจัดการผลประโยชน์และฟ้องคดีได้ ตัวการตาย ตัวแทนยอมมีอำนาจฟ้อง เรียกหนี้คืนจากลูกหนี้ตัวการได้ ในเมื่อยังไม่มีทายาทหรือผู้แทนของตัวการ ที่จะเข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการ ถือได้ว่าเป็นการจัดการอันสมควร เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ที่ตัวการได้มอบหมาย เพราะถ้าตัวแทนไม่จัดการฟ้องคดีแล้ว หนี้สินของตัวการก็อาจขาดอายุความ ฟ้องร้องไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 896/2502 ตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดี เมื่อฟ้องคดีแล้วและในที่สุดศาลพิพากษาให้ชนะคดี แต่ในระหว่างดำเนินการบังคับคดีตัวการตาย ทายาทของตัวการกำลังพิพาทแย้งกันเป็นผู้จัดการมรดกแต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้ผู้ใดเป็นผู้จัดการมรดก ตัวแทนก็ยังมียอำนาจดำเนินการขอบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาคือไปได้ เพราะเป็นการกระทำ

เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการที่ได้อพยพมาแทนอันสมควรตามมาตรา 828

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1324/2505 ประชุมใหญ่ ตัวความตาย นายยังมีอำนาจขึ้นฎีกา

ได้ เป็นการปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2115/2517 ตัวความตายก่อนศาลชั้นต้นจะได้อ่านคำพิพากษา เมื่อ

ยังไม่มีทนายทวงถามรับมรดก ทนายความฟังคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้วยอมยื่นอุทธรณ์

ได้ เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

คำสั่งจำคุกที่ 458/2508 ตัวความตาย นายยังมีอำนาจยื่นคำร้องขอทุเลาการบังคับ

อันเป็นการปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวความได้

ในกรณีที่ตัวแทนไม่ปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการ ถือได้ว่าตัวแทนไม่ทำการเป็นตัวแทน เพราะกฎหมายกำหนดหน้าที่แก่ตัวแทนไว้ ทั้งนี้ หากเกิดความเสียหายแก่ทายาทตัวการ เช่น กรณีจะขาดอายุความแล้วไม่ฟ้องคดี ตัวแทนต้องรับผิดชอบทายาทตัวการ

ตามมาตรา 812

คำถามทนายมารา

1. คำถาม จ. เป็นตัวแทนของ ข. ใ้รับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการทรัพย์สินของ น. ในระหว่างที่ น. ไปต่างประเทศ และใ้มีอำนาจฟ้องความผิดของ บ. ลูกหนี้ของ น. ใ้ถวายข่มขู่เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2486 และ น. ใ้ถวายข่มขู่ที่ต่างประเทศในเดือนนั้น โดยยังไม่ปรากฏว่ามีพิณกรรมของ น.

วันที่ 17 มีนาคม 2487 จ. ใ้ฟ้องเรียกชำระหนี้จากผู้รับมรดกของ บ. ตามหน้าที่ ใ้อธิบายว่า จ. มีอำนาจฟ้องหรือไม่เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ ตามหลักกฎหมายเมื่อตัวการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย สัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไป ตาม ป.พ.พ. มาตรา 826 วรรค 2 ดังนั้น การตายของ น. ในต่างประเทศ จึงเป็นผลใ้สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของ จ. ในฐานะตัวแทนจึงสิ้นสุดลงด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ตัวแทนก็ยังมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตัวการ จนกว่าทายาทหรือผู้จัดการมรดกของตัวการจะเข้าปกป้องรักษาผลประโยชน์นั้น ๆ ใ้ ตามมาตรา 828 และทั้งเป็นการจำเป็นด้วย ฉะนั้น จ. จึงมีอำนาจฟ้องใ้

2. คำถาม ชาวใ้รับมอบอำนาจจากเชียว ใ้เป็นใจทักฟ้องขับไล่ออกจากที่เช่าของเชียวในที่สุดศาลไ้พิพากษาใ้ขับไล่ออกจากที่เช่า คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ในระหว่างที่อยู่ในระหว่างคำเินการบังคับคดีอยู่นั้น เชียวไ้ถึงแก่กรรม ทั้งนี้ ชาวจะยังคงมีอำนาจคำเินการบังคับคดีใ้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลไ้หรือไม่

แนวคำตอบ กรณีตามอุทธรณ์ ชาวมีอำนาจคำเินการบังคับคดีใ้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลไ้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 828 ทั้งนี้เพราะชาวใ้รับมอบอำนาจจากเชียว เมื่อเชียวตาย ชาวซึ่งเป็นตัวแทนยังคงมีหน้าที่จัดการตามสมควรทุกอย่าง เพื่อจะปกป้อง

รักษาผลประโยชน์ของตัวการ จนกว่าทายาทของนายเซียวตัวการ หรือผู้แทนของนายเซียว จะเข้ารับมรดก ดังนั้นข้าวจึงยังมีอำนาจดำเนินการบังคับคดีนี้ให้เป็นไปตามคำพิพากษา

3. คำถาม นายสงบมอบอำนาจให้นายเส่งี่ยมเป็นโจทก์ฟ้องคดีในศาลชั้นต้น เรียกหนี้เงินกู้จากนายสมชัย ศาลพิพากษาออกฟ้องโจทก์ ในระหว่างนั้นนายสงบถึงแก่กรรม นายเส่งี่ยมเห็นคดีจะขาดอายุความอุทธรณ์ จึงยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้น นายสมชัยคัดฟ้องว่า นายเส่งี่ยมไม่มีอำนาจอุทธรณ์ เพราะความเป็นตัวแทนของนายเส่งี่ยมสิ้นสุดลงแล้ว เนื่องจากความตายของนายสงบ นายเส่งี่ยมไม่แน่ใจว่าตนยังคงมีหน้าที่ในฐานะตัวแทนหรือไม่ และควรจะทำอะไรในเรื่องนี้อย่างไร ใ้ทานให้คำแนะนำแก่นายเส่งี่ยม

แนวคำตอบ จากอุทธรณ์การตายของนายสงบทำให้สัญญาตัวแทนที่ส่งให้นายเส่งี่ยมเป็นโจทก์ฟ้องคดีในศาลชั้นต้น แทนนายสงบสิ้นสุดหรือระงับไป

แต่นายเส่งี่ยมยังมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกระทำการเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของนายสงบ ด้วยการยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้นได้ ก่อนสิ้นกำหนดเวลายื่นอุทธรณ์ มิฉะนั้นจะเสียประโยชน์ของนายสงบ แม้ว่าสัญญาตัวแทนสิ้นสุดไปแล้วก็ตาม นายเส่งี่ยมก็ต้องจัดการใด ๆ อันสมควรทุกอย่างเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของนายสงบต่อไปอีกจนกว่าทายาทหรือผู้แทนของนายสงบจะเข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์ของนายสงบ จะเข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์ได้เอง ดังนั้นการยื่นอุทธรณ์ในปัญหานี้ จึงเป็นเรื่องที่นายเส่งี่ยมมีอำนาจทำได้

4. คำถาม คำมอบอำนาจให้แดง เป็นผู้จัดการประโยชน์และฟ้องคดีได้ ต่อมาคำตายเซียวทายาทของคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของคำ ชาวคัดค้านคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาแดงยื่นฟ้องขับไล่เหลืองโคธอ้างว่าสัญญาเช่าสิ้นอายุแล้ว เหลืองต่อสู้ว่าแดงไม่มีอำนาจฟ้องเพราะคำตัวการตาย ดังนั้นข้อต่อสู้ของเหลืองฟังได้หรือไม่

แนวคำตอบ สัญญาจ้างแดงเป็นตัวแทนระงับสิ้นไป ตามมาตรา 826 วรรค 2 แต่แดงยังมีหน้าที่ต้องจัดการตามสมควรทุกอย่าง เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของคำตัวการ จนกว่า

ทนายหรือผู้แทนของคำจะเข้าปกปักรักษาผลประโยชน์นั้นได้

คำยังไม่มีทนายหรือผู้แทนเข้าปกปักรักษาประโยชน์ เพราะคดีอยู่ในระหว่างตั้งผู้จัดการมรดก แต่มีอำนาจฟ้องขับไล่เหลือเป็นกรรมการ เพื่อปกปักรักษาผลประโยชน์ของคำ ข้อต่อสู้ของเหลือฟังไม่ขึ้น (มาตรา 826, 828 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1036/2508)

5. คำถาม บัญญาดำเนินธุรกิจการค้าทางโรงพิมพ์ ตั้งโกเมศเป็นผู้จัดการ บัญญาทำสัญญาจ้างพิมพ์หนังสือไว้กับมหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดส่งมอบภายใน 3 เดือน ระหว่างหนังสือพิมพ์ไม่เสร็จ บัญญาตาย พานีทายาทของบัญญาร้องขอให้ศาลตั้งพานีเป็นผู้จัดการมรดกของบัญญา แต่มีผู้คัดค้าน ก่ออยู่ในระหว่างพิจารณา โกเมศดำเนินการพิมพ์หนังสือต่อไป โดยสั่งซื้อกระดาษจากบริษัทรุ่งริศนา มาใช้พิมพ์ เพื่อให้ทันตามกำหนด แต่มีใบปริกษาพานีต่อมาศาลตั้งพานีเป็นผู้จัดการมรดกของบัญญา บริษัทรุ่งริศนาฟ้องพานีในฐานะผู้จัดการมรดกของบัญญา เรียกหนี้ค่ากระดาษ พานีต่อสู้ว่าบัญญาตายแล้ว สัญญาตั้งโกเมศเป็นตัวแทนระงับโกเมศไม่มีอำนาจสั่งซื้อกระดาษมาพิมพ์หนังสือ กองมรดกของบัญญาไม่ต้องรับผิดชอบ พังไคหรือไม่

แนวข้อสอบ สัญญาตั้งโกเมศเป็นตัวแทนระงับสิ้นไป ตาม ป.พ.พ.มาตรา 826 วรรค 2 แล้วก็จริง แต่โกเมศยังมีหน้าที่ต้องจัดการตามสมควรทุกอย่าง เพื่อปกปักรักษาประโยชน์ของบัญญาตัวการ จนกว่าทนายหรือผู้แทนของบัญญาจะอาจเข้าปกปักรักษาประโยชน์นั้นได้ตามมาตรา 828 เมื่อบัญญายังไม่มีทนายหรือผู้แทนเข้าปกปักรักษาประโยชน์ เพราะคดีอยู่ในระหว่างตั้งผู้จัดการมรดก โกเมศจึงมีอำนาจที่จะสั่งซื้อกระดาษจากบริษัทรุ่งริศนา มาใช้ดำเนินการพิมพ์หนังสือ เพื่อมิให้บัญญาผิดสัญญาที่ทำไว้กับมหาวิทยาลัยรามคำแหง ถือว่าเป็นการสมควร เพื่อปกปักรักษาประโยชน์ของบัญญาตัวการ กองมรดกของบัญญาต้องรับผิดชอบใช้หนี้รายนี้ ข้อต่อสู้ของพานี ฟังไม่ขึ้น (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2454/2517)

6. คำถาม ทสมอบอำนาจให้ตนเป็นผู้จัดการร้านค้าและให้มีอำนาจฟ้องคดี ต่อมาทศตาย เอกผู้จัดการมรดกของทศกำลังดำเนินการรวบรวมทรัพย์สิน เพื่อแบ่งปันมรดก เบญเป็นหนี้เงินตามเช็ค นพเห็นว่าทศจะขาดอายุความเป็นเหตุฉุกเฉินและเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของทศ จึงยื่นฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากเบญ ทั้งนี้ นพมีอำนาจฟ้องเบญ หรือไม่

แนวคำตอบ สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป เพราะการตาย และมีทายาทของทศอาจเข้าปกป้องรักษาผลประโยชน์ของทศแล้ว นพตัวแทนไม่มีเหตุอ้างเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของทศตัวการ และเมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปแล้ว ไม่มีการเป็นตัวการตัวแทนต่อกันครั้งนี้ นพเป็นตัวแทนก็ไม่อาจอ้างเหตุฉุกเฉิน เพื่อป้องกันมิให้ตัวการเสียหายได้ นพจึงไม่มีอำนาจฟ้องเบญ (มาตรา 826,828,802 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 723-724/2502)

มาตรา 829 "เมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป เพราะตัวแทนตายก็ดี ตัวแทนตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลายก็ดี ทานว่าทายาทหรือบุคคลผู้รับหน้าที่ดูแลทรัพย์สินมรดกของตัวแทนโดยชอบด้วยกฎหมายต้องบอกกล่าวแก่ตัวการและจัดการ เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการไปตามสมควรแก่พฤติการณ์ จนกว่าตัวการอาจเข้าปกป้องรักษาประโยชน์นั้น ๆ ได้"

มาตรานี้ เป็นเรื่องสัญญาตัวแทนระงับไปเพราะเหตุตัวแทนตาย ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย กฎหมายกำหนดให้ทายาทของตัวแทนหรือผู้ซึ่งรับหน้าที่ดูแลทรัพย์สินมรดกของตัวแทนโดยชอบด้วยกฎหมายเช่น ผู้จัดการมรดก ให้มีหน้าที่ต้องบอกกล่าวให้ตัวการทราบเหตุดังกล่าวด้วย กับทั้งต้องจัดการใด ๆ เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการไปตามสมควรแก่พฤติการณ์ ซึ่งแล้วแต่ข้อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไป จนกว่าตัวการจะเข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์ในกิจการนั้น ๆ ของตนเองได้

ตัวอย่าง เช่น ตัวการมอบให้ตัวแทนนำกระดาษไปขาย ถ้าตัวแทนตาย ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของตัวแทนต้องแจ้งให้ตัวการทราบและต้องดูแลกระดาษนั้นไว้ตามสมควรแก่พฤติการณ์ จนกว่าตัวการจะมารับกระดาษนั้นคืนไป

มาตรา 830 "อันเหตุที่ทำให้สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปนั้นเกิดแต่ตัวการหรือตัวแทนก็ตาม
ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง จนกว่าจะได้ออกกล่าวเหตุนั้น ๆ ไปยังคู่
สัญญาฝ่ายนั้น แล้วจนกว่าคู่สัญญาฝ่ายนั้นจะได้อทราบเหตุแล้ว"

มาตรานี้ บัญญัติถึงในกรณีที่ไม่ว่าสัญญาตัวแทนจะระงับลงโดยเหตุมาจาก
ฝ่ายตัวการหรือตัวแทนก็ตาม ตัวการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยกเอาการระงับไปของ
สัญญาตัวแทนขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ จนกว่าฝ่ายหลังนี้จะได้อทราบถึงเหตุแห่งการ
ระงับไปของสัญญาตัวแทนนั้นแล้ว หรือโดยการบอกกล่าวให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ เช่นการ
ที่ตัวการตาย ตัวแทนซึ่งได้รับมอบอำนาจฟ้องคดีไม่ทราบ จึงถอนฟ้องหรือยอมความไปแล้ว
เช่นนี้ ทายาทหรือฝ่ายตัวการจะยกเอาการที่ตัวการตายว่าเป็นเหตุทำให้สัญญาตัวแทนระงับ
ไป จะยกขึ้นยืนยันกับตัวแทนว่าไม่มีอำนาจเป็นตัวแทนแล้วไม่ได้ แต่ถาหากได้อบอกกล่าวกับตัวแทน
แล้ว หรือตัวแทนทราบเหตุนี้แล้วยังกระทำไป เป็นเรื่องกระทำไปโดยปราศจากอำนาจ
ไม่ผูกพันตัวการหรือทายาทของตัวการ

ในมาตรานี้ เป็นเรื่องคุ้มครองคู่สัญญา คือตัวการตัวแทน

มาตรา 831 "อันความระงับสืบไปแห่งสัญญาตัวแทนนั้น ห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เว้นแต่บุคคลภายนอกไม่ทราบความนั้น เพราะความประมาทเลินเล่อของตนเอง

มาตรานี้ เป็นเรื่องเมื่อสัญญาตัวแทนระงับไป ห้ามมิให้ยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต ซึ่งไม่ทราบว่าสัญญาตัวแทนระงับไปแล้ว เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะไม่ทราบ เพราะความประมาทเลินเล่อของตนเอง

ตัวอย่างเช่น ตัวการมอบให้ตัวแทนซื้อสินค้าเชื่อจากนายอตุลย์ เข้ามาขายในร้านของตัวการ ถ้าตัวการถอนอำนาจตัวแทน ตัวการจะยกเป็นข้อต่อสู้นายอตุลย์ว่าตัวแทนไม่มีอำนาจซื้อของเชื่อแทนตนต่อไปอีก เพราะถูกถอนอำนาจเสียแล้ว เช่นนี้ไม่ได้จนกว่านายอตุลย์จะทราบว่า ตัวการถอนอำนาจตัวแทนเสียแล้ว ถ้านายอตุลย์ไม่ทราบ และไม่ใช้ความประมาทเลินเล่อของนายอตุลย์ ในการที่คนไม่ทราบความนี้ และตัวแทนมาซื้อของเชื่อไปจากนายอตุลย์อีก ตัวการยังต้องรับผิดชอบ

หรือ ตัวการให้ตัวแทนขายที่ดิน ก่อนขายตัวการตาย มีทายาทเข้าปกปักรักษาประโยชน์แล้ว ตัวแทนนำที่ดินไปขายแก่บุคคลภายนอก บุคคลภายนอกไม่รู้ตัวการตาย จึงรับซื้อไว้ เช่นนี้ บุคคลภายนอกทำการโดยสุจริต ทายาทตัวการจะยกเหตุการตายของตัวการมาต่อสู้บุคคลภายนอกว่าสัญญาตัวแทนระงับสืบไปแล้ว ตัวแทนไม่มีอำนาจขายที่ดิน การขายที่ดินไม่ผูกพันตัวการหาได้ไม่ เว้นแต่บุคคลภายนอกไม่ทราบการตายของตัวการ เพราะความประมาทเลินเล่อของตนเป็นต้นว่าตัวการเป็นบุคคลสำคัญ การตายของตัวการเป็นเรื่องที่หนังสือพิมพ์วิหิตลงข่าว เช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าตัวการที่บุคคลภายนอกไม่รู้ เป็นความประมาทเลินเล่อของบุคคลภายนอกเอง

มาตรา 831 นี้ เป็นเรื่องคุ้มครองบุคคลภายนอก เกี่ยวกับความระงับของสัญญาตัวแทน

คำถามทายมาตรา

1. คำถาม อาทิตยค์งจันทร์เป็นผู้จัดการผลประโยชน์มีกำหนดเวลา 4 ปี จันทรจัดการมาได้ 2 ปีไม่เป็นที่ถูกใจอาทิตยค์ อาทิตยค์จึงถอนจันทรออกจากตำแหน่งให้ไปทำหน้าที่อื่น ต่อมา มีห้องเช่าของอาทิตยค์ว่างขึ้น จันทรเห็นว่าปล่อยทิ้งไว้ อาทิตยค์จะขาดประโยชน์ จันทรจึงจัดการให้อังการเช่าห้องนั้นไป อาทิตยค์ทราบเรื่อง เขาจึงฟ้องอังการ ขอให้เพิกถอนสัญญาเช่า อ้างว่าสัญญาตัวแทนระงับแล้ว จันทรไม่มีอำนาจเอาห้องให้อังการเช่า อังการต่อสู้ว่า สัญญาตัวแทนกำหนดเวลา 4 ปี อาทิตยค์ไม่มีอำนาจถอนตัวแทนก่อนกำหนด และหากศาลจะฟังว่าอาทิตยค์มีอำนาจถอนจันทรได้ จันทรยังมีอำนาจให้เช่าได้ เพราะเป็นการรักษาประโยชน์ของตัวการ ทั้งอังการก็ไม่เคยทราบการถอนจันทรมาก่อน ดังนั้นให้วินิจฉัยถึงข้อต่อสู้ของอังการ

แนวคำตอบ สัญญาจ้างจันทรเป็นผู้จัดการผลประโยชน์ระงับแล้ว เพราะตัวการจะถอนตัวแทนในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 827 (ถ้าพิพากษาฎีกาที่ 1087/2509) ที่อังการต่อสู้ว่าอาทิตยค์ไม่มีอำนาจถอนตัวแทนก่อนกำหนด จึงฟังไม่ขึ้น

โดยสัญญาตัวแทนระงับ เพราะการถอนตัวแทน มิใช่กรณีตัวการตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลาย ตัวแทนจึงไม่มีอำนาจจัดการเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ตัวการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 828 ข้อต่อสู้ของอังการที่ว่าจันทรมีอำนาจให้เช่า เพราะเป็นการปกป้องรักษาประโยชน์ของอาทิตยค์จึงฟังไม่ได้เช่นกัน

ส่วนข้อต่อสู้ของอังการที่ว่า อังการไม่เคยทราบการถอนจันทรมาก่อนอันเป็นข้อที่แสดงว่าอังการทำสัญญาเช่ากับจันทรโดยสุจริต อังการซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ย่อมยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้อาทิตยค์ได้ ตามมาตรา 831

2. คำถาม บริษัท เอ.ไอ.เอ. ประกันภัย(ประเทศไทย) จำกัด ทำสัญญาค้ำนายแสง เป็นตัวแทนรับประกันภัยของบริษัท ณ จังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดให้เป็นตัวแทนเป็นเวลา 3 ปี ต่อมาปีเศษ ๆ บริษัทได้บอกเลิกสัญญาตัวแทนกับนายแสงเสีย โดยอ้างว่านายแสง หาผู้เอาประกันได้นอกราย รายสัปดาห์เอาประกันอัคร์ภักษ์ร้านค้าของตนไว้ และได้ชำระค่าประกัน ภัยเป็นงวด ๆ กับนายแสงตัวแทนของบริษัทเป็นปกติมาแต่ต้น ไม่ทราบว่าบริษัทได้บอกเลิกสัญญา ตัวแทนกับนายแสงแล้ว ในปลายปีที่สองร้านค้าของนายสีกเกิดไฟไหม้หมด บริษัทปฏิเสธไม่ยอม จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ อ้างว่าสัญญาที่ค้ำนายแสง เป็นตัวแทนระงับไปแล้ว ทั้งนี้

- (1) การบอกเลิกสัญญาตัวแทนของบริษัทมีผลใช้ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- (2) นายสีกทางจะเรียกร้องให้บริษัทรับผิดชอบจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ได้หรือไม่ อธิบาย

แนวคำตอบ ตอบตามมาตรา ๘26, ๘27 วรรคหนึ่ง, ๘30

ตามปัญหา

(1) การบอกเลิกสัญญาตัวแทนมีผลใช้ได้ ทำให้สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป แม้ยังไม่ครบกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ก็ตาม แต่นายแสงอาจฟ้องบริษัทประกันภัยฐานผิดสัญญา และบอกเลิกสัญญาตัวแทนในเวลาที่ไม่สะดวกได้

(2) นายสีกทางเรียกร้องให้บริษัทประกันภัยรับผิดชอบจ่ายค่าสินไหมทดแทน ให้ได้ตามมาตรา ๘31

3. คำถาม นายสนมชอบอำนาจให้นายเจนเป็นผู้จัดการร้านค้าของตนมา 3 ปี แล้ว ต่อมา นายเจนจัดการร้านค้าขาดทุน นายสนมแจ้งถอดนายเจนให้พ้นจากผู้จัดการและได้ประกาศทาง หนังสือพิมพ์ทุกฉบับให้ทราบถึงการถอดถอนนั้นแล้ว แต่นายสนมยังคงจ้างนายเจนเป็นลูกจ้าง ในร้านต่อไป นายทรัพย์ลูกค้าของร้านนี้ ซึ่งผิดค้างชำระค่าสินค้าอยู่จึงนำเงิน 5,000 บาท มาชำระให้นายเจน นายเจนรับเงินแล้วเอาเป็นประโยชน์ส่วนตัวเสีย ทั้งนี้ นายสนมจะมีทาง

เรียกร้องเงินจากนายทรัพย์อีกได้หรือไม่

แนวคำตอบ นายเงินเป็นตัวแทนของสน เมื่อนายสนถอนนายเงินให้พ้นจากผู้จัดการร้าน

ตาม ป.พ.พ.มาตรา 831

การที่นายสนได้ประกาศทางหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และนายทรัพย์ไม่อ่านหนังสือพิมพ์
เล่มนั้น ยังไม่พอถือว่า เป็นความประมาทเลินเล่อ ฉะนั้นนายทรัพย์ยอมจะอ้างมาตรา 831
มาเป็นคุณแก่ตนได้ นอกจากนั้นการที่นายสนยังจ้างนายเงินเป็นลูกจ้างอยู่ ย่อมถือว่า เป็น
การเข็ดนายเงินว่ายังเป็นตัวแทนของคนตามมาตรา 821 นายทรัพย์ชำระหนี้ค่านายเงินโดย
สุจริต จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสนอีก

มาตรา 832 "ในเมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป ตัวการชอบที่จะเรียกให้เวนคืนหนังสือมอบอำนาจอย่างใด ๆ อันได้ให้ไว้แก่ตัวแทนนั้นได้

เมื่อสัญญาตัวแทนระงับไปแล้ว ตัวการมีอำนาจที่เรียกให้เวนคืนหนังสือมอบอำนาจที่ได้ให้ไว้แก่ตัวแทนได้ ตัวแทนไม่มีสิทธิที่จะใช้หนังสือมอบอำนาจอยู่แล้ว ถ้าไม่คืนตัวการฟ้องบังคับให้คืนได้ แต่ถ้าตัวแทนมีสิทธิอีกหน่วงอยู่ ก็อาจยังไม่ต้องคืนก็ได้ตามมาตรา 819

ผลของการระงับไปของสัญญาตัวแทน

(1) ไม่ว่าสัญญาตัวแทนจะระงับลงโดยเหตุมาจากฝ่ายตัวการหรือตัวแทนก็ตาม ตัวการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยกเอาการระงับไปฟ้องสัญญาตัวแทนรับผิดชอบอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ จนกว่าฝ่ายหลังนี้จะไต่ทราบดีถึงเหตุแห่งการระงับไปของสัญญาตัวแทนนั้นแล้ว ตาม ป.พ.พ.มาตรา 830

(2) เมื่อสัญญาตัวแทนระงับไป ห้ามมิให้ยกขึ้นต่อสู้กับบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ทราบว่สัญญาตัวแทนระงับไปแล้ว เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะไม่ทราบ เพราะความประมาทเลินเล่อของตนเอง ตาม ป.พ.พ.มาตรา 839

(3) เมื่อสัญญาตัวแทนระงับไปแล้ว ตัวการมีอำนาจที่จะเรียกให้เวนคืนหนังสือมอบอำนาจ ที่ได้ให้ไว้แก่ตัวแทนได้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 832

(4) ถ้าสัญญาตัวแทนระงับไป เพราะเหตุที่ตัวการตาย ตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย ตัวแทนต้องจัดการอันสมควรทุกอย่าง เพื่อจะปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการในกิจการที่ได้รับมอบหมายให้คนทำนั้นต่อไป จนกว่าทายาทหรือตัวแทนของตัวการ เช่นผู้จัดการมรดก จะเข้าปกป้องรักษาประโยชน์นั้น ๆ ต่อไปได้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 828

(5) ถ้าสัญญาตัวแทนระงับไปเพราะเหตุที่ตัวแทนตาย ตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย กฎหมายกำหนดให้ทายาทของตัวแทนหรือผู้ซึ่งรับหน้าที่ผู้มรดก

ของตัวแทนโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่นผู้จัดการมรดกมีหน้าที่ต้องบอกกล่าวให้ตัวการทราบถึงเหตุดังกล่าว และต้องจัดการใด ๆ เพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของตัวการไปตามสมควรแก่พฤติการณ์ จนกว่าตัวการจะเข้ามาปกป้องรักษาประโยชน์ในกิจการนั้นต่อไป ป.พ.พ. มาตรา 829

ส่วนที่ 2

ตัวแทนค้าต่าง

มาตรา 833 "อันว่าตัวแทนค้าต่าง คือบุคคลซึ่งในทางค้าขายของเขายอมทำการซื้อ หรือขายทรัพย์สิน หรือรับทำกิจการค้าขายอย่างอื่นในนามของตนเองต่างตัวการ"

ลักษณะของตัวแทนค้าต่าง คือ

1. ตัวแทนค้าต่างเป็นตัวแทนชนิดหนึ่ง กล่าวคือ เป็นบุคคลที่รับมอบหมายให้ทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง คือตัวการ
2. ตัวแทนค้าต่างต้องเป็นผู้ที่มีอาชีพทางการค้า ประกอบเป็นปกติธุระในทางการค้า มิได้ทำเป็นครั้งคราว แต่ว่าทำติดต่อกันเป็นประจำเป็นอาชีพ โดยหวังผลประโยชน์ตอบแทนจากกิจการที่ตนทำนั้น
3. กิจการของตัวแทนค้าต่างมิได้เฉพาะในการรับเป็นตัวแทนในการซื้อหรือขายทรัพย์สินหรือรับจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นเช่น การขนส่ง ซึ่งเป็นกิจการค้าขายของตัวแทนค้าต่างนั้น หมายถึงธุรกิจที่แสวงหากำไร ฉะนั้นกิจการอื่นที่มีใช้การค้าขาย เช่น การฟ้องคดี จะเป็นเรื่องตัวแทนค้าต่างไม่ได้ หรือกิจการที่มีใช้นิติกรรมสัญญา ก็จะเป็นเรื่องตัวแทนค้าต่างไม่ได้เช่นกัน
4. ตัวแทนค้าต่างจะต้องทำการตามที่ตัวการมอบหมายในนามของตนเอง และดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการซื้อขายนั้นให้สำเร็จได้เอง กล่าวคือ ตัวแทนค้าต่างเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกในฐานะผู้ซื้อหรือผู้ขายทรัพย์สิน หรือเป็นคู่สัญญาในกิจการค้าขายนั้น ๆ มิได้เข้าทำสัญญาในฐานะตัวแทนหรือในนามของตัวการ การที่ผู้มีอาชีพประกอบธุรกิจเป็นนายหน้าขายหอคคกลาง ทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ติดกับผู้ซื้อชื่อในนามของตนเอง แต่เวลาจะโอนกรรมสิทธิ์คงใหญ่เป็นเจ้าของไปจัดการโอนให้ ไม่ใช่ผู้ติดค่อขาย ทำการโอนขายจนเป็นผลสำเร็จเองคั้งนี้ แม้ผู้ติดค่อขายมีอาชีพเป็นนายหน้าขายหอคคกลาง ก็ไม่ทำให้สัญญาระหว่างเจ้าของและผู้ติดค่อทำสัญญาขายเป็นเรื่องตัวแทนค้าต่าง (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2101/2514)

จากมาตรานี้ จะเห็นว่า ตัวแทนท่าทางแตกต่างกับตัวแทน ก็คือตัวแทน
ทำสัญญาในนามของตัวถาวร แต่ตัวแทนท่าทางจัดทำกิจการในนามของตนเองต่างหาก

คำถามท้ายมาตรา

1. คำถาม นาย ก.มีอาชีพขายวิทยุโทรทัศน์ นาย ข.มาขอซื้อโทรทัศน์ที่ร้านของนาย ก.ปรากฏว่า ที่ร้านนาย ก.ไม่มีขนาดที่ นาย ข.ต้องการ แต่นาย ก.ทราบว่าที่ร้านนาย ค.ซึ่งอยู่ข้างเคียงก็มีขนาดที่นาย ข.ต้องการ จึงอาสาซื้อให้ นาย ข. เป็นการเอาใจลูกค้า นาย ข.จึงมอบให้นาย ก.ซื้อให้ เมื่อนาย ก.ซื้อมาให้ นาย ข.แล้วเช่นนี้ นาย ก.จะเรียกค่าแห่งค่าโทรทัศน์นั้นจากนาย ข.ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (ภาค 2 ปีการศึกษา 2518)
แนวคำตอบ นาย ก.ไม่ใช่ตัวแทนค่าต่าง เพราะไม่มีอาชีพซื้อขายแทนใคร จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าแห่งค่าเช่นนั้น ป.พ.พ.มาตรา 833 และจะเรียกค่าแห่งค่าในฐานะตัวแทนธรรมดา ก็ไม่ได้อีกด้วย เพราะไม่เข้าเกณฑ์ ป.พ.พ.มาตรา 803
2. คำถาม ตัวแทนค่าต่างคืออะไร ให้อธิบายโดยสังเขป
แนวคำตอบ ตัวแทนค่าต่างคือตัวแทนชนิดหนึ่ง ตาม ป.พ.พ.มาตรา 833 ตัวแทนค่าต่างต้องเป็นบุคคลที่ทำการค้าขาย เช่นทำการซื้อ หรือทำการขายทรัพย์สิน หรือทำการขนส่ง และทำการในนามของตนเองอันเป็นปกติธุระ กล่าวคือ ทำการค้าขายเป็นเนืองนิตย์ จนถึงใ้ถือว่าเป็นอาชีพในทางนั้น มิใช่ทำชั่วคราว
ตัวแทนค่าต่างนั้น ผู้จะเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ บุคคลใดความสามารถไม่อาจทำได้เพราะต้องทำในนามของตัวแทนค่าต่างเอง ตาม ป.พ.พ.มาตรา 836 และการเป็นตัวแทนค่าต่างนั้นทำเพื่อรับค่าแห่งค่ามิใช่ทำเปล่า ๆ เช่นตัวแทนธรรมดา ตาม ป.พ.พ.มาตรา 834
3. คำถาม นายประสาทออกเงินให้นางสมบัติ 50,000 บาท ให้ตั้งร้านคัทฉมคัตเลื้อ และทำเนื่งกิจการค้าหากำไรในนามของนางสมบัติเอง แต่เอาผลกำไรมาให้นายประสาทใคร ๆ ก็เข้าใจว่านางสมบัติเป็นเจ้าของร้านคัทฉมคัตเลื้อนั้น ดังนั้นนางสมบัติเป็นตัวแทนค่าต่างของนายประสาทหรือไม่

แนวคำตอบ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 833 จะเห็นได้ว่ากรณีที่นายประสาธได้มอบเงินให้ นางสมบัติทำกิจการตั้งร้านตัดผมตัดเสื้อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพในการค้าปลีกกระทำในนามของนางสมบัติเอง นางสมบัติจึงเป็นตัวแทนทางของนายประสาธ

4. คำถาม นายคำมีอาชีพค้าขายไม้ประดู่ บอน และว่านต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากจะดำเนินการค้าปลีกในลักษณะรับฝากขายโดยจะขายในนามตนเอง และจะเรียกค่าขายจากผู้ฝากขายทั้งหลาย 5-10% ของราคาซื้อขายได้ ปรากฏว่านายแดงได้นำว่านและบอนต่าง ๆ มาฝากขายไว้ 20 กระถาง และเมื่อเวลาใดล่วงเลยมานานพอสมควร นางแดงจึงมาติดต่อสอบถามว่าขายไปไ้มากน้อยเพียงใด ก็ได้ความว่า นายคำยังขายไม้ของนายแดงไม่ได้เลย ขำร้ายกว่านั้น บอนของนายแดงเอาขายไป 5 ต้นเนื่องจากนายคำจัดวางไว้ในที่ไม่เหมาะสมทำให้บอนของนายแดงถูกแสงแดดส่องมากเกินไปจนเอาขายไปดังกล่าว นายแดงจึงเรียกร้องให้นายคำรับผิดชอบใช้ราคาบอนเท่าที่เสียหายจริง เป็นเงิน 1,000 บาท เช่นนี้ นายคำจะต้องรับผิดชอบหรือไม่

แนวคำตอบ นายคำได้ชื่อว่าเป็นตัวแทนทางตาม ป.พ.พ.มาตรา 833 เพราะมีอาชีพในการค้าขายแทนผู้อื่นในนามตนเอง แต่นายคำมิได้ใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้ในกิจการค้าขายของตนจนทำให้บอนของนายแดงเอาขายไป นับว่าผิดหน้าที่ตัวแทนทางตาม ป.พ.พ.มาตรา 842 ประกอบกับมาตรา 659 วรรค 3 นายคำจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย 1,000 บาทให้กับนายแดง

มาตรา ๘๖๕ "ถ้ามีใครตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ห้ามว่าตัวแทนการค้าชอมที่จะได้รับบำเหน็จ โดยอัตราตามธรรมเนียม เพื่อกิจการค้าขายอันตนได้จัดการให้ตกลงไปในที่ทุกรายไป"

ตัวแทนการค้าชอมที่จะได้รับบำเหน็จโดยอัตราตามธรรมเนียมที่ตนจัดการ กิจการทุกรายไป เว้นแต่จะตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งทั้งนี้หมายความว่า จะต้องทำงานได้ สำเร็จตามที่กิจการมอบหมาย ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลภายนอก จะเป็นผู้นับถือหรือชายทรัพย์สินนั้น หรือตัวแทนการค้า เป็นผู้นับถือหรือชายทรัพย์สินนั้นไว้เสียเองก็ตาม ถ้าทำไม่สำเร็จ เช่น ชาย ทรัพย์สินของตัวการให้ไม่ได้ ตัวแทนการค้าก็ยังไม่สิทธิได้รับบำเหน็จ

มาตรา ๘๖๖ แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องบำเหน็จ คือมาตรา ๘๐๓ โดยหลักตัวแทนธรรมดาไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จ

มาตรา 835 "บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ถือว่าควยตัวแทนนั้น ท่านให้ใช้บังคับถึงตัวแทนค่าคงควยเพียงที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติในหมวดนี้"

มาตรานี้ บัญญัติให้นำบทบัญญัติทั้งหลายอันว่าควยตัวแทนมาใช้บังคับแก่ตัวแทนค่าคงเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติในเรื่องตัวแทนค่าคง ซึ่งกำหนดไว้โดยเฉพาะในหมวด 6 ตั้งแต่มาตรา 833 ถึงมาตรา 844

ดังนี้ในทางกฎหมายตัวแทนค่าคงกับตัวแทนธรรมดา จึงมีความเหมือนกัน อยู่มาจนกฎหมายให้นำบทบัญญัติในเรื่องตัวแทนมาใช้กับตัวแทนค่าคงหรือกล่าวคือ ถ้าในเรื่องใดไม่มีระบุไว้เป็นพิเศษในหมวด 6 เรื่องตัวแทนค่าคง ก็ให้ถือว่าในเรื่องนั้น ๆ ตัวแทนค่าคงมีหลักเกณฑ์อย่างตัวแทนทั่วไป เช่น การตั้งตัวแทนอาจตั้งใดควยวาจา หรือกิจการบางอย่างต้องตั้งเป็นหนังสือ ในหมวด 6 ว่าควยตัวแทนค่าคงไม่ได้กำหนดไว้ก็ถือว่า การตั้งตัวแทนค่าคงต้องถือหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการตั้งตัวแทนโดยทั่วไปควย เช่น กรณีตั้งใดควยวาจา กรณีใดต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๘๖๖ "บุคคลผู้ไร้ความสามารถอาจจะทำการเป็นตัวแทนค่าจ้างได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมโดยชอบให้ทำได้"

โดยที่ตัวแทนค่าจ้างจัดทำกิจการในนามของตนเองต่างตัวการ ผิดกับตัวแทนธรรมดาซึ่งกระทำการในนามของตัวการ ซึ่งบุคคลไร้ความสามารถก็เป็นตัวแทนได้ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นตัวแทนค่าจ้างได้นั้น ต้องเป็นผู้มีความสามารถบริบูรณ์ บุคคลไร้ความสามารถไม่อาจกระทำการเป็นตัวแทนค่าจ้างได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมโดยชอบให้ทำได้ เช่น ถ้าเป็นผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาให้ทำการตัวแทนค่าจ้างได้เสียก่อน เป็นต้น

คำถามท้ายมาตรา

1. คำถาม บุคคลใดความสามารถจะทำการเป็นตัวแทนศาลทางใดหรือไม่ อย่างไร
แนวคำตอบ บุคคลใดความสามารถจะทำการเป็นตัวแทนศาลทางใดไม่ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖ ที่กฎหมายวางข้อกำหนดไว้เช่นนี้ เนื่องมาจากตัวแทนศาลทางมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติเฉพาะเรื่องที่เป็นการทำนิติกรรมเท่านั้น และตัวแทนศาลทางจะต้องกระทำการในนามของตนเอง ตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๖ ซึ่งการทำนิติกรรมนั้นกฎหมายบัญญัติว่าต้องพิจารณาถึงความสามารถของผู้ทำเป็นสำคัญ ถ้าผู้ทำนิติกรรมมีความสามารถอันบกพร่องจะมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ ฉะนั้นความสามารถของตัวแทนประเภทนี้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องพิจารณาอย่างยิ่ง เช่น ผู้เยาว์โดยปกติแล้วย่อมไม่อาจทำการเป็นตัวแทนศาลทางใด แต่ได้รับความยินยอมจากผู้นแทนโดยชอบธรรมแล้ว ผู้เยาว์ยอมทำการเป็นตัวแทนศาลทางใด

2. คำถาม ความสามารถของตัวแทนศาลทางนั้นเป็นสาระสำคัญเพียงไร เพราะเหตุไร
แนวคำตอบ ความสามารถของตัวแทนศาลทางนั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญาตัวแทนศาลทาง เพราะเหตุว่าตัวแทนศาลทางนั้นปกติเป็นผู้มีอาชีพทางการค้าขายอยู่แล้ว จึงเป็นการบังคับอยู่ในตัวว่า ตัวแทนศาลทางจะต้องเป็นผู้เข้าทำนิติกรรมสัญญาในทางการค้าขายกับบุคคลภายนอกอยู่เสมอ และเมื่อต้องทำนิติกรรมสัญญาในทางการค้าขายกับบุคคลภายนอกอยู่เสมอแล้ว ตัวแทนศาลทางจึงต้องมีความสามารถอันบริบูรณ์ตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นแล้วนิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะ ตัวแทนศาลทางจึงต้องไม่ใช่บุคคลใดความสามารถ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความสามารถของตัวแทนศาลทางจึงถือเป็นสาระสำคัญ บุคคลใดความสามารถไม่อาจทำการเป็นตัวแทนศาลทางใด เว้นแต่จะได้รับอำนาจโดยชอบใจศาล

มาตรา 837 "ในการที่ตัวแทนต่างประเทศทำดารขาย หรือซื้อ หรือจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นต่างตัวดารนั้น ท่านว่าตัวแทนต่างประเทศซึ่งสิทธิอันมีต่อกฎสัญญาฝ่ายหนึ่งในกิจการเช่นนั้น และตัวแทนต่างประเทศจะเป็นผู้ต้องผูกพันต่อกฎสัญญาฝ่ายนั้นด้วย"

มาตรานี้ เน้นเรื่องสิทธิของตัวแทนต่างประเทศ โดยที่ตัวแทนต่างประเทศทำสัญญาผูกพันกับบุคคลภายนอก ดังนั้นมาตรานี้ จึงบัญญัติให้สิทธิตัวแทนต่างประเทศอันมีต่อกฎสัญญาฝ่ายหนึ่ง และต้องผูกพันต่อกฎสัญญาฝ่ายนั้น และตามมาตรา 844 ในระหว่างตัวดารด้วยตัวแทนต่างประเทศ กฎหมายให้ถือว่ากิจการนั้นมีผลเสมือนหนึ่งเป็นดารกระทำของตัวดารโดยตรง

ดังนั้นระหว่างตัวแทนต่างประเทศกับบุคคลภายนอกซึ่งเป็นคู่สัญญา ตัวแทนต่างประเทศมีสิทธิจะฟ้องใหญ่ปฏิบัติความสัญญาได้เอง และอาจอุทกบุคคลดังกล่าวนั้นฟ้องในรับผิดชอบตามสัญญาได้

ข้อสังเกต สภาพของตัวแทนต่างประเทศมีลักษณะคล้ายตัวแทนออกหน้าเป็นตัวดารซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อตามมาตรา 806 ดังนั้น เมื่อมีการตีพิพาทเกิดขึ้นเนื่องจากสัญญาตัวแทนต่างประเทศทำไว้ ตัวแทนต่างประเทศจะต้องคำเป็นคดีเป็นโจทก์เอง ในทางกลับกันก็อาจฟ้องเป็นจำเลยได้ในฐานะที่เป็นคู่สัญญาโดยตรง เรื่องนี้คล้ายตัวแทนธรรมดา ซึ่งเมื่อทำดารภายในอำนาจแล้ว ขอมหาคุณความผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามมาตรา 820 ตัวแทนธรรมดาก็จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีในนามของตนเอง หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่ได้ทั้งสิ้น

มาตรา 838 "ถ้าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้สิน ท่านว่าตัวแทนค่าจ้างหากต้องรับผิดชอบต่อการชำระหนี้เองไม่ เว้นแต่จะไม่มีข้อกำหนดในสัญญา หรือมีปรีชาญาณทางการที่ตัวแทนกับตัวแทนประพฤติก่อกัน หรือมีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่าจะต้องรับผิดชอบถึงเพียงนั้น
อนึ่ง ตัวแทนค่าจ้างคนใดเข้ารับการประกันการปฏิบัติตามสัญญาโดยนิตยกิจกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนคนนั้นถือว่าเป็นตัวแทนฐานประกันชอบที่จะได้รับบำเหน็จพิเศษ"

ในกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้ ตัวแทนค่าจ้างไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อตัวแทน เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

1. มีข้อกำหนดกันไว้ว่า ในสัญญาตัวแทนค่าจ้างต้องชำระหนี้ ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้
  2. ตัวแทนค่าจ้างประพฤติก่อกันมาโดยปรีชาญาณเป็นทางการ
  3. มีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่าตัวแทนค่าจ้างต้องรับผิดชอบ
- ถ้าตัวแทนคนใดเข้ารับการประกันการชำระหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในกรณีเช่นนี้เรียกว่า "ตัวแทนฐานประกัน" และชอบที่จะได้รับบำเหน็จพิเศษ

ข้อสังเกต

ถ้าเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากความประมาทเลินเล่อของตัวแทนค่าจ้าง เช่น ตัวแทนค่าจ้างไม่พิจารณาฐานะผู้ซื้อหรือบทยไม่ทำสัญญาผูกมัดกันไว้เลย หรือควรเรียกประกันแต่ไม่เรียก เป็นเหตุให้ผู้ซื้อไม่ชำระหนี้เช่นนี้ ตัวแทนค่าจ้างต้องรับผิดชอบต่อการ ทาม มาตรา 812 โดยที่มาตรา 835 ให้นำบทบัญญัติในเรื่องตัวแทนมาใช้บังคับในเมื่อไม่ขัดกับเรื่องตัวแทนค่าจ้าง

สำหรับการรับประกันการชำระหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีข้อสังเกตคือ

(ด) การรับประกันในที่นี้ไม่รวมไปถึงการรับรองว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะปฏิบัติตามครบถ้วนถูกต้องตามสัญญา เพราะเรื่องการไม่ปฏิบัติตามครบถ้วนตามสัญญาหรือเกิดปัญหาเรื่องการรอนสิทธิ

ในการใช้ทรัพย์สินที่ซื้อไป รวมทั้งปัญหาเรื่องทรัพย์สินที่ซื้อไปชำระคบกพร่อง เหล่านี้เป็นเรื่อง
ที่ตัวการว่าจะต้องว่ากล่าวเอาตัวผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง

(ข) ในการรับประกันการชำระหนี้ดังกล่าว หมายถึงในกรณีที่ผู้บุคคลภายนอกเป็นคู่สัญญา
ถ้าตัวแทนค้าต่าง เป็นผู้ขายทรัพย์สินให้หรือเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินจากตัวการเสียเอง ความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแทนค้าต่างกับตัวการ ก็เป็นเรื่องระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ไม่ใช่ตัวแทนฐานประกัน⁽¹⁾

---

(1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ตัวแทนและนายหน้า โดย อาจารย์อมต
สนธิ เกษกริน

คำถามทนายมาตรา

1. คำถาม ตัวแทนฐานประกันนั้นอย่างไร อธิบาย (ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2516, ภาค 2 ปีการศึกษา 2520)

แนวคำตอบ ถ้าหากว่าบุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้แล้ว ว่าโดยหลักตัวแทนค่าจ้างไม่ชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ แต่มีข้อยกเว้นอยู่ 3 ประการ
คือ ถ้าหากว่า

(1) ช้อกกำหนดในสัญญาตัวแทนนั้นเองว่า ตัวแทนค่าจ้างยอมที่จะชดใช้หนี้ให้กับตัวการแทนบุคคลภายนอก หรือ

(2) มีปรีชาแนตทางการที่ตัวการกับตัวแทนประพฤติก่อนว่า ตัวแทนค่าจ้างยอมรับที่จะชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ หรือ

(3) ไม่ใช่เรื่องประพฤติก่อนระหว่างตัวแทนกับตัวการ แต่เป็นเรื่องมีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่า ตัวแทนค่าจ้างจะต้องยอมชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวนี้ เรียกว่าเป็นลักษณะของการเป็นตัวแทนฐานประกันซึ่งชอบที่จะไต่รับว่าเท็จพิเศษ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 838

2. คำถาม มีกรณีใดบ้างหรือไม่ ที่ตัวแทนต้องรับผิดชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ (ภาค 1 ปีการศึกษา 2518, ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2522)

แนวคำตอบ ว่าควยหลักแล้ว ตัวแทนไม่ต้องชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ แต่มีข้อยกเว้นในเรื่องตัวแทนค่าจ้าง (หมายเหตุ ข้อยกเว้น 3 ประการ ในแนวคำตอบข้อ 1.)

3. คำถาม ตัวแทนค่าจ้างที่กระทำการแทนตัวการจะต้องรับผิดชอบตามสัญญาที่ตนเข้าทำกับบุคคลภายนอกหรือไม่ เพียงใด อธิบาย

แนวคำตอบ อธิบายลักษณะของตัวแทนค่าจ้าง ตาม ป.พ.พ.มาตรา 833

ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นคู่สัญญา ตัวแทนค่าจ้างซึ่งเขาทำสัญญาในนามของตนเองทางวิศวกรจึงกล่าว ย่อมใดสิทธิต่าง ๆ ตามสัญญาที่ตนได้ทำขึ้นและต้องผูกพันต่อบุคคลภายนอกนั้นด้วยในฐานะคู่สัญญา เช่นมีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติ ตามสัญญาและอาจอุทกบุคคลภายนอกนั้นฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 837

ในส่วนที่เกี่ยวกับวิศวกร ถ้าบุคคลภายนอกซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ชำระหนี้ ตัวแทนค่าจ้างไม่ต้องการรับผิดชอบเขาชำระหนี้ให้แก่วิศวกรด้วยตนเอง เว้นแต่จะได้อธิษฐานกำหนดในสัญญาตัวแทน หรือมีปรีชาที่วิศวกรกับตัวแทนประพฤติต่อกัน หรือในท้องถิ่นมีธรรมเนียมว่าตัวแทนค่าจ้างจะต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่วิศวกรด้วยตนเอง ถ้าบุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้ ดังนี้ ตัวแทนค่าจ้างจะต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่วิศวกร ตามมาตรา 838

4. คำถาม "ตัวแทนฐานประกัน" คืออะไร มีสิทธิคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งและมีความรับผิดชอบต่อวิศวกรเป็นพิเศษออกไปจากตัวแทนค่าจ้างหรือไม่ อธิบาย

แนวคำตอบ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 833, 838

ตัวแทนฐานประกันของรับผิดชอบต่อวิศวกรในกรณีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ ให้ อันเป็นความรับผิดชอบต่อวิศวกรเป็นพิเศษไปจากตัวแทนค่าจ้างตามปกติ และเมื่อเขาชำระหนี้ นั้นต่อวิศวกรแล้ว ตัวแทนฐานประกันก็เข้ารับช่วงสิทธิของวิศวกรที่จะเรียกร้องให้คู่สัญญาฝ่ายนั้นชำระหนี้ให้แก่ตนได้

5. คำถาม นายมาตัวแทนค่าจ้าง ได้รับมอบหมายจากนายมีให้จัดซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 50 กิโลวัตต์ให้เครื่องหนึ่ง นายมาได้ทำสัญญาซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดังกล่าวกับนายส่ง ซึ่งกำหนดจะส่งของให้ภายในวันที่ 1 พฤษภาคม 2517 นายมีจึงขอส่งเอกสารกับนายมาว่า นายส่งมีชื่อเสียงไม่ค่อยดี เคยผิดสัญญามาก ๆ เสร็จว่าจะส่งของให้ไม่ทันตามสัญญา นายมาจึงว่านายส่งคงไม่เหลวไหล พร้อมกับถ่มน้ำลายใส่หน้านายมีว่า ลานายส่งไม่ส่งของให้ตามกำหนด คนยอม

รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้ ดังนี้ ฉะ

(ก) นายส่งโตส่งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้ตามกำหนด แต่เครื่องดังกล่าวเป็นเครื่องเก่า ผลกระทบแอสไฟฟ้าได้ไม่ถึง 50 กิโลวัตต์

(ข) นายมีไม่ยอมชำระค่าเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้แก่ นายส่ง

นายมาจะฟ้องรับผิดชอบต่อนายมีและนายส่งเพียงใด หรือไม่

แนวคำตอบ ตัวแทนศาลางไม่ตองรับผิดชอบต้วการ ถ้าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ตามสัญญาที่ตัวแทนศาลางทำไว้กับคู่สัญญาเช่นว่านั้น เว้นแต่จะได้ออกกำหนดในสัญญาตัวแทนศาลางว่า ตัวแทนศาลางยอมรับประกันการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง หรือในทางประพฤติก่อนระหว่างตัวการกับตัวแทนศาลาง หรือมีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่าตัวแทนศาลางจะต้องรับผิดชอบ (มาตรา 838)

โดยที่ตัวแทนศาลางเข้าทำสัญญากับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในนามของตนเองแทนตัวการ ตัวแทนศาลางย่อมมีสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาและ เป็นผู้คงถูกผูกพันต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นด้วย (มาตรา 837)

ในปัญหา

(ก) เมื่อนายส่งโตส่งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้ตามกำหนดแล้ว นายมาก็หลุกพันความรับผิดชอบตัวการสำหรับการที่คนใดไปประกันไว้ ส่วนการที่นายส่งชำระหนี้บกรงในกรณี (เครื่องกำเนิดไฟฟ้าผลกระทบแอสไฟฟ้าได้ต่ำกว่ากำหนด) เป็นเรื่องที่ตัวการ(นายมี) จะต้องว่ากล่าวเอากับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง(นายส่ง) เอง

(ข) ถ้านายมีตัวการไม่ยอมชำระค่าเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้แก่ นายส่ง นายมาต้องรับผิดชอบนายส่งในฐานะเป็นคู่สัญญา และนายส่งมีสิทธิฟ้องนายมาให้รับผิดชอบชำระราคาและค่าเสียหายฐานผิดสัญญาได้

6. คำถาม นายทองเป็นพ่อค้าขายเสื้อผ้า นายเงินได้นำเสื้อเชิ้ตมาให้นายทองขายเป็นจำนวน 100 ตัว ราคาตัวละ 50 บาท โดยตกลงจะให้กำบังเห็นแก่นายทองตัวละ 10 บาท ต่อมานายทองได้ขายเสื้อเชิ้ตให้นายเพชร 10 ตัว ได้รับชำระเงินค่าเสื้อ 500 บาท และขายเสื้อเชิ้ตให้นายพลอย 10 ตัว ต่อมานายพลอยไม่ยอมชำระราคาค่าเสื้อ นอกจากนั้นนายทองได้ให้เสื้อแก่นายมณี 5 ตัว ส่วนเสื้อที่เหลือถูกขโมยไป ดังนั้นเมื่อนายเงินมาขอรับชำระเงินค่าเสื้อเชิ้ต นายทองไม่ยอมชำระอ้างว่า เสื้อถูกขโมยไปหลายตัว ถ้าจะให้ตนชำระเงินค่าเสื้อเชิ้ตทั้งหมดจะทำให้ตนต้องขาดทุน จึงไม่ยอมชำระค่าเสื้อเชิ้ตทั้งหมด นายเงินจะฟ้องเรียกราคาค่าเสื้อเชิ้ตจากนายทองได้หรือไม่ เพื่อยุติ อธิบาย

แนวคำตอบ นายทองเป็นตัวแทนค้าทางของนายเงินตัวการ เพราะนายทองมีอาชีพเป็นพ่อค้าขายเสื้อผ้าเป็นปกติธุระของนายทอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 833 การที่นายทองขายเสื้อเชิ้ตให้นายพลอย 10 ตัว นายทองไม่ขอใช้ค่าเสื้อให้นายเงิน เพราะฉะนั้นนายทองไม่ได้ทำสัญญาซื้อขายกับนายเงินว่าถ้าถูกขโมยอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ นายเงินจะชำระหนี้ให้แทน

สำหรับกรณีที่นายทองให้เสื้อแก่นายมณี 5 ตัวเป็นการทำนอกขอบอำนาจและเสื้อที่เหลือถูกขโมยไปนั้น นายทองต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นความประมาทเลินเล่อของตัวแทนที่ไม่เก็บเสื้อผ้าให้ เนื่องจากตัวแทนค้าทางต้องมีอาชีพอยู่แล้ว เมื่อจะคงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตัวการต้องทำเช่นเดียวกับการค้าทรัพย์สิน ในกรณีนี้กำบังเห็นและมามีอาชีพต้องใช้ความระมัดระวังเท่าที่อาชีพในกิจการค้าขาย ตามมาตรา 659

ดังนั้น นายทองจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ นายเงินตามมาตรา 812 โดยมาตรา 835 ในอนุโลมใช้

ดังนั้น นายเงินฟ้องเรียกค่าเสื้อจากนายทองได้เพียง 90 ตัว สำหรับเสื้อที่นายพลอยซื้อเชิ้ต 10 ตัว นายเงินฟ้องเรียกไม่ได้ เพราะนายทองมีได้เป็นตัวแทนฐานประกัน

มาตรา 839 "ถ้าตัวแทนค้าปลีกได้ทำการขายเป็นราคาต่ำไปกว่าตัวการกำหนด หรือทำการซื้อเป็นราคาสูงไปกว่าที่ตัวการกำหนดไว้ หากว่าตัวแทนรับใช้เศษที่ขาดเกินนั้นแล้ว ทว่า การขายหรือการซื้ออันนั้นตัวการก็ต้องรับขายรับซื้อ"

มาตรา 840 เป็นเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบบางอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับตัวแทนค้าปลีกโดยเฉพาะ ซึ่งโดยปกติแล้วหน้าที่และความรับผิดชอบที่ตัวแทนค้าปลีกมีต่อตัวการนั้นส่วนใหญ่เหมือนกับหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนค้าปลีกทั่วไป เช่นมีหน้าที่ต้องส่งเงินและทรัพย์สินที่ได้รับไว้ในการขายหรือทรัพย์สินของตัวการให้แก่ตัวการและนำไปใช้กับของชำระดอกเบี้ยเป็นต้น

นอกจากนี้ตัวแทนค้าปลีกต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายคำสั่งต้องใช้ความระมัดระวังและมีฝีมือในการปฏิบัติหน้าที่ โดยอาศัยมาตรา 807 ประกอบกับมาตรา 659 วรรคสาม กล่าวคือต้องใช้ความระมัดระวังและมีฝีมือเท่าที่เป็นธรรมจะต้องใช้ และสมควรจะต้องใช้ในกิจการค้าขายหรืออาชีพที่ได้รับมอบหมาย จึงจะถือว่ามิได้ละเมิดโดยประมาท

ในมาตรานี้เป็นกรณีตัวแทนค้าปลีกขายทรัพย์สินของตัวการในราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนดหรือซื้อทรัพย์สินแทนตัวการในราคาสูงกว่าที่ตัวการกำหนด หากตัวแทนค้าปลีกมีส่วนที่ขาดไป เพราะขาดหรือส่วนที่เกินไป เพราะซื้อแพง แต่ตัวการแล้ว กฎหมายถือว่าเป็นการขายหรือการซื้อทรัพย์สินแทนและเพื่อตัวการ ตัวการต้องรับผิดชอบและผูกพันต่อชื้อหรือซื้อทรัพย์สินนั้น

กรณีเช่นนี้ไม่ว่าตัวแทนค้าปลีกกระทำผิดหน้าที่ตัวแทนหรือทำนอกเหนือขอบอำนาจตัวแทน

คำถามทายมาตรา

คำถาม ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าตัวแทนค้าทางทำการขายราคาต่ำไปกว่าหรือทำการซื้อเป็นราคาสูงไปกว่าตัวการกำหนด หากประสงค์จะให้ตัวการรับขายหรือรับซื้อ แล้วแต่กรณี ตัวแทนค้าทางจะต้องปฏิบัติอย่างไร

แนวคำตอบ ในการซื้อก็ ขายก็ เพื่อประโยชน์ของตัวการ ตัวการอาจกำหนดราคา

เพื่อการซื้อหรือขายไว้ให้ตัวแทนค้าทางถือเป็นแนวดำเนินการได้ ฉะนั้น ถ้าหากตัวแทนค้าทางซื้อสูงกว่าหรือขายต่ำกว่าราคาที่ตัวการกำหนด กฎหมายบัญญัติว่า หากตัวแทนรับใช้ส่วนที่ขาดเกินนั้นแล้ว การขายหรือการซื้ออันนั้น ตัวการต้องรับและผูกพันต่อชื้อหรือทรัพย์สินตาม ป.พ.พ.มาตรา 839

กรณีความปัญหา ถ้าตัวแทนค้าทางประสงค์ จะให้ตัวการรับซื้อก็ ขายก็ ตัวแทนก็ต้องรับใช้ส่วนที่ขาดหรือเกินไปกว่าที่ตัวการกำหนดไว้แล้วแต่กรณี ซึ่งก็เป็นเหตุผลธรรมดา เพราะเมื่อกรณีเป็นไปตามข้อกำหนดของตัวการแล้ว ตัวการก็ต้องยอมรับ เช่น คำเป็นตัวแทนค้าทางของแดงในการซื้อข้าวสาร ในการนี้แดงได้กำหนดไว้ด้วยว่า การซื้อข้าวสาร คำจะต้องซื้อในราคากระสอบละไม่เกิน 700 บาท และราคาขายจะต้องขายในราคาไม่ต่ำกว่ากระสอบละ 850 บาท หากในการซื้อหรือในการขายคราวใด คำซื้อในราคาสูงกว่าที่แดงกำหนดเช่นซื้อกระสอบละ 750 บาท หรือขายกระสอบละ 800 บาท คำต้องรับใช้ส่วนที่เกิน ก็คือต้องรับใช้ส่วนที่ขาดกระสอบละ 50 บาท หึ่งสองกรณี

เหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เพราะไม่ต้องการให้แดงจ่ายมากกว่าที่ควรจะจ่ายหรือมิให้รับน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ เพราะแดงก็ต้องรับซื้อหรือรับขายแล้วแต่กรณี จะปฏิเสธไม่รับผูกพันไม่ได้

มาตรา 840 "ถ้าตัวแทนค้าต่างใดทำการขายใดราคาสูงกว่าที่ตัวการกำหนดหรือทำการซื้อราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนดไซ้ ท่านว่าตัวแทนหาอาจจะถือเอาประโยชน์ของคนใดไม่ ต้องคิดให้แก่ตัวการ"

มาตรานี้ เป็นเรื่องตัวแทนค้าต่างขายใดราคาสูงกว่าตัวการกำหนดหรือซื้อในราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนด ตัวแทนค้าต่างก็จะเอาเงินส่วนที่เกินเป็นประโยชน์ของคนใดก็ได้ ต้องส่งให้แก่ตัวการ

คำถามท้ายมาตรา

1. คำถาม สิทธิและหน้าที่ของตัวการในกรณีที่ตัวแทนค่าต่างขายหรือซื้อทรัพย์สินผิดไปจากราคาที่ตัวการกำหนด มีอย่างไรบ้าง

แนวคำตอบ ในกรณีที่ตัวแทนค่าต่างขายหรือซื้อทรัพย์สินผิดไปจากราคาที่ตัวการกำหนด ตัวการมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ถ้าตัวแทนค่าต่างใดทำการขายไปนั้นราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนด หรือทำการซื้อเป็นราคาสูงไปกว่าที่ตัวการกำหนดไซ้ หากว่าตัวแทนรับใช้เศษที่ขาดเกินนั้นแล้ว ทานว่าการขายหรือการซื้อนั้นตัวการรับซื้อรับขาย ตาม ป.พ.พ.มาตรา 839

เช่น กริช เป็นตัวแทนค่าต่างในการซื้อและขายรถยนต์ของวิม โดยวิมกำหนดให้กริชขายรถยนต์ดังกล่าวในราคาไม่ต่ำกว่าคันละ 150,000 บาท หรือซื้อไม่เกินคันละ 130,000 บาท ทั้งนี้ถ้ากริชซื้อรถยนต์คันหนึ่งเป็นเงิน 135,000 บาท หรือขายรถคันหนึ่งไปราคา 145,000 บาท ถ้ากริชรับจัดการซื้อขายราคารถยนต์ที่ซื้อเกินราคากำหนด หรือขายต่ำกว่าราคากำหนดคันละ 5,000 บาท ใ้วิมแล้ว วิมต้องยอมรับการขายหรือการซื้อที่กริชปฏิบัติไปนั้น วิมจะปฏิเสธไม่ได้ เพราะกรณีเป็นไปตามเจตนาของวิมแล้ว

2. ถ้าตัวแทนค่าต่างใดทำการขายไปราคาสูงกว่าที่ตัวการกำหนดหรือทำการซื้อต่ำกว่าที่ตัวการกำหนดไซ้ ทานว่าตัวแทนหาอาจจะถือเอาประโยชน์ของคนไม่ได้ ต้องคิดให้แก่ตัวการ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 840 ทั้งนี้เพราะเหตุว่าตัวแทนได้รับบำเหน็จอยู่แล้ว จะไปหากำไรในกิจการที่ตนกระทำแทนนั้นไม่ได้ ตัวแทนค่าต่างจะต้องทำการให้ตัวการได้ประโยชน์มากที่สุด

เช่น กรณีตามตัวอย่างในข้อ 1. ถ้ากริชขายรถยนต์คันนั้นราคา 155,000 บาท หรือซื้อรถยนต์คันนั้นราคา 125,000 บาท วิม(ตัวการ) มีสิทธิเรียกเอาประโยชน์จากการ

ที่ทรัพย์สินใดต่ำกว่าราคาที่กำหนด หรือขายได้สูงกว่าราคาที่กำหนด คั่นละ 5,000 บาท เป็นของคนใด เพราะการปฏิบัติไปนั้นเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนค้าต่าง

2. คำถาม นายชาวไคมอบให้นายเชียวเจ้าของร้านบริการรับแลกเปลี่ยน ชื่อชาย รอดยนต์จัดการขายรถยนต์ของคนกันหนึ่งโดยกำหนดให้ขายราคา 40,000 บาท ต่อมาอีก 3 วัน นายชาวคายลง แคนายเชียวไม่ทราบ ได้ตกลงขายรถยนต์คันดังกล่าวให้แก่นางแดง ในราคา 45,000 บาท นายเชียวได้นำเงิน จำนวน 40,000 บาท มามอบให้แก่ทายาท ของนายชาวเป็นการรถยนต์ ทายาทของนายชาวเกิดความเสียดาย ที่นายชาวกำหนดให้ขาย ในราคาถูกเกินไป จึงไม่ยอมรับเงินและปฏิเสธไม่ส่งมอบรถยนต์ให้นางแดง อ้างว่านายเชียว ไม่มีอำนาจขายรถยนต์ดังกล่าวเสียแล้ว เช่นนี้ ไททานวินิจฉัยว่ากรรมสิทธิ์ในรถยนต์เป็น ของใคร และหากจะต้องชำระเงินการรถยนต์ให้แก่ทายาทของนายชาว นายเชียวจะต้องชำระ ให้เท่าใด

แนวคำตัดสิน สัญญาตัวแทนค้าต่างย่อมระงับสิ้นไป เมื่อตัวการตาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 826 วรรค 2 และมาตรา 835 แต่การระงับสิ้นไปของสัญญาตัวแทนค้าต่างนั้นห้ามมิให้ยก เป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริตที่ไม่ทราบถึงการตายและการระงับสิ้นไปของ สัญญาตัวแทนนั้น (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 840)

จากอุทธรณ์นี้เป็นการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ซึ่งนางแดงผู้ซื้อไม่ทราบถึง การตายของนายชาวตัวการ และได้ซื้อรถยนต์คันนั้นโดยสุจริตจากนายเชียวผู้ขาย ฉะนั้น นางแดงจึงได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ดังกล่าว ทายาทของนายชาวจะปฏิเสธไม่ยอมส่งมอบ รถยนต์ให้แก่นางแดงไม่ได้

นายเชียวจะต้องชำระค่ารถยนต์ให้แก่ทายาทของนายชาวเท่าราคาที่ขายไป ได้จริง คือ 45,000 บาท จะชำระให้เพียง 40,000 บาทเท่าจำนวนที่นายชาวกำหนดไว้ ไม่ได้

มาตรา 841 "ตัวแทนต่างประเทศทำการไปอย่างไรบ้าง ทานให้แถลงรายงานแก่ตัวการและเมื่อใดทำการต่างเสร็จลงแล้วก็ให้แจ้งแก่ตัวการทราบ มิให้ชักช้า"

มาตรานี้ หมายความว่าผู้ใดเป็นหน้าที่ของตัวแทนต่างประเทศของแถลงรายงานในตัวการทราบว่า ทำไปอย่างไรบ้าง ไม่ว่าตัวการจะมีความประสงค์ขอทราบหรือไม่ ตามมาตรา 841 ซึ่งแตกต่างกับตัวแทนธรรมดา หากตัวแทนต่างประเทศละเลยไม่แถลงและเกิดความเสียหาย เพราะตัวการไม่ทราบไม่มีโอกาสแก้ไขไต่ถาม ตัวแทนต่างประเทศต้องรับผิดชอบตัวการ ตามมาตรา 812 คือถือว่าไม่ทำการเป็นตัวแทน

คำถามท้ายมาตรา

คำถาม สัญญาตัวแทนทำกับตัวแทนค้าต่าง มีลักษณะในทางกฎหมายแตกต่างกันอย่างไร
อธิบาย

แนวคำตอบ มีลักษณะแตกต่างกันในสาระสำคัญดังนี้

1. ในสัญญาตัวแทนค้านั้น ตัวแทนจะทำการแทนตัวการเฉพาะในการซื้อขายทรัพย์สิน หรือจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่น เช่น รับชน (ตาม ป.พ.พ.มาตรา 835) เท่านั้น และตัวแทนค้านั้นจะต้องทำกิจการเหล่านี้เป็นปกติธุระของคน แต่ในสัญญาตัวแทนธรรมดา ตัวการจะมอบหมายให้ตัวแทนทำการใด ๆ ก็ได้ ไม่เฉพาะแต่การซื้อขายทรัพย์สิน เช่น การตั้งนายความทำเนียบคดีแทนคน และตัวแทนก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ทำการนั้น เป็นปกติธุระของคน

2. มาตรา 833 ใ้บัญญัติให้ตัวแทนค้านั้นทำสัญญากับบุคคลภายนอก "ในนามของตนเอง" ดังนั้น ตัวแทนค้านั้นมีสิทธิและความรับผิดชอบตามสัญญาต่อบุคคลภายนอกโดยตรง เช่น มีสิทธิที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องในคดี แต่ตัวแทนธรรมดาเมื่อได้ทำการตามที่ได้รับมอบหมายจากตัวการและกระทำไปภายในขอบอำนาจแล้ว ตัวแทนก็หลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก สิทธิและความรับผิดชอบตามสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอกคดเป็นของตัวการ

3. ในเรื่องบำเหน็จในสัญญาตัวแทนค้านั้น มาตรา 834 ใ้บัญญัติให้ตัวแทนค้านั้นมีสิทธิได้รับบำเหน็จจากการทำกิจการแทนตัวการ แต่ในสัญญาตัวแทนธรรมดาตามหลักแล้วตัวแทนไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จ ยกเว้นในกรณีที่มีธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมาว่ามีบำเหน็จ หรือมีปริยายเป็นทางการว่ามีบำเหน็จ หรือในสัญญาที่กำหนดว่าให้มีบำเหน็จ

4. ในสัญญาตัวแทนค้านั้น จะตั้งบุคคลผู้ใดความสามารถเป็นตัวแทนไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเสียก่อน เช่น จะตั้งผู้เข่าเป็นตัวแทนค้านั้นไม่ได้ เว้นแต่

เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน แต่ในสัญญาตัวแทนธรรมดา กฎหมายได้บัญญัติว่าถ้าบุคคลใดซึ่งผู้ใดมีความสามารถเป็นตัวแทน จะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทน ฉะนั้นจึงอาจตั้งผู้ใดที่มีความสามารถเป็นตัวแทนในสัญญาตัวแทนธรรมดาได้

5. ตัวแทนกลางจะต้องแถลงรายละเอียดในกิจการที่ตนกระทำแก่ตัวการให้ทราบอยู่เสมอ แต่ตัวแทนธรรมดาจะแถลงต่อเมื่อตัวการประสงค์ในเวลาอันสมควร

มาตรา 842 "เมื่อใดก็ตามมอบหมายทรัพย์สินไว้แก่ตัวแทนค้าต่างท่านให้นำบัญชีทั้งหลาย
แห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะฝากทรัพย์สินมาใช้บังคับอนุโลมตามสมควร

อนึ่ง ในกรณีที่เป็นการจำเป็นอันมิอาจเลี่ยงได้ ท่านว่าตัวแทนค้าต่างจะ
จัดการแก่ทรัพย์สินนั้น ตามวิธีการดังบัญญัติไว้ในมาตรา 631 ว่าด้วยการรับขนนึ่งก็ได้"

เมื่อตัวแทนค้าต่างได้รับมอบทรัพย์สินไว้จากตัวการ ตัวแทนค้าต่างมีหน้าที่
ดูแลและรักษาทรัพย์สินนั้น ดังเช่นผู้รับฝากทรัพย์สิน จะพึงปฏิบัติตาม ป.พ.พ. ว่าด้วยการฝาก
ทรัพย์สิน ซึ่งมาตรา 842 ให้นำบทบัญญัติในลักษณะฝากทรัพย์สินมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามควร
กล่าวคือ ตัวแทนค้าต่างมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 659
วรรคสาม

ในการที่ตัวแทนค้าต่างได้รับมอบทรัพย์สินดังกล่าว ถ้ามีกรณีการจำเป็น
อันมิอาจเลี่ยงได้ ตัวแทนค้าต่างจะจัดการแก่ทรัพย์สินนั้น ตามวิธีการดังที่บัญญัติไว้ใน
มาตรา 631 ว่าด้วยการรับขนนึ่งก็ได้ เช่น ถ้าเป็นของสดของเสียได้ ถ้าเก็บไว้นานจะเสีย
หรือทรัพย์สินนั้นเก็บไว้นานจะไม่คุ้มกับค่ารักษา ค่าฝาก ตัวแทนค้าต่างอาจจัดขายทอดตลาด
ทรัพย์สินนั้นได้

มาตรา 843 "ตัวแทนค้าคงคนใดได้รับคำสั่งให้ขาย หรือซื้อทรัพย์สินอันมีรายการชานราคาของสถานแลกเปลี่ยน ท่านว่าตัวแทนนั้นจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายเองก็ได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามไว้ชัดแจ้งโดยสัญญา ในกรณีเช่นนั้น ราคาอันจะพึงใช้เงินแก่กันก็พึงกำหนดตามรายการชานราคาทรัพย์สินนั้น ณ สถานแลกเปลี่ยนในเวลาเมื่อตัวแทนค้าคงให้คำบอกกล่าวว่าจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขาย

เมื่อตัวการรับคำบอกกล่าวเช่นนั้น ถ้าไม่บอกปิดเสียในทันที ท่านให้ถือว่าตัวการเป็นอันใดสนองรับการนั้นแล้ว

อนึ่ง แม้ในกรณีเช่นนั้น ตัวแทนค้าคงจะคิดเอาว่า เห็นแก่ยอมคิดได้"

มาตรานี้ เป็นเรื่องตัวแทนค้าคงใดรับคำสั่งจากตัวการให้ขายหรือซื้อทรัพย์สินอันมีรายการชานราคาของสถานแลกเปลี่ยน เช่นการขายหรือซื้อหุ้น เงินตราต่างประเทศ ซึ่งราคาหุ้น หรืออัตราแลกเปลี่ยนเงินตราขึ้นลงอยู่เสมอ ตามอัตราที่สถานซื้อขายหุ้นหรือธนาคารกำหนดไว้ ทั้งนี้กฎหมายกำหนดว่าตัวแทนค้าคงนั้นจะเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นจากตัวการเสียเอง หรือขายทรัพย์สินเช่นนั้นของคนให้แก่ตัวการเสียเองก็ได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามไว้ชัดแจ้งในสัญญา

ในกรณีที่ตัวแทนค้าคงเป็นผู้ซื้อหรือขายทรัพย์สินเสียเองเช่นนี้ ให้เสนอราคาขายหรือราคาซื้อทรัพย์สินนั้นตามราคาหรือตามอัตราที่สถานที่แลกเปลี่ยนนั้นกำหนดไว้ในเวลาที่ตัวแทนค้าคงได้บอกกล่าวให้ตัวการทราบว่าจะขายหรือซื้อทรัพย์สินนั้นให้ตัวการ ตามมาตรา 843 วรรคหนึ่ง และถ้าตัวการไม่บอกปิดคำเสนอของตัวแทนค้าคงดังกล่าวเสียทันทีที่รับคำบอกกล่าวแล้ว กฎหมายถือว่า ตัวการตกลงสนองรับคำเสนอนั้น ตามมาตรา 843 วรรคสอง

คำอธิบายมาตรา

คำอธิบาย ตัวแทนการค้าต่างประเทศมีสิทธิในทรัพย์สินที่ตัวการมอบให้จัดการประการใดบ้าง และตัวแทนการค้าต่างประเทศมีความรับผิดชอบต่อตัวการอย่างไรบ้าง จงอธิบาย

แนวคำตอบ เมื่อตัวแทนการค้าต่างประเทศได้รับมอบหมายทรัพย์สินจากตัวการ ตัวแทนการค้าต่างประเทศมีฐานะเป็นผู้รับฝากทรัพย์สินตามมาตรา 843 ซึ่งให้นำบทบัญญัติในลักษณะฝากทรัพย์สินมาใช้บังคับอนุโลมตามควร กล่าวคือตัวแทนการค้าต่างประเทศต้องใช้ความระมัดระวังตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 659 บรรดาสัม ในการที่ตัวแทนการค้าต่างประเทศได้รับมอบทรัพย์สินดังกล่าว ถ้ามีกรณีความว่าเป็นอันมิอาจกล่าวล่วงเสียได้ ตัวแทนการค้าต่างประเทศจะจัดการแก่ทรัพย์สินนั้น ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 631 ว่าควรรับชนกได้ เช่นถ้าเป็นของสละเสียได้ และถาวรห่วงษาไว้ ขอมเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย ตัวแทนการค้าต่างประเทศอาจเอาของนั้นออกขายทอดตลาด ตัวแทนการค้าต่างประเทศมีความรับผิดชอบต่อตัวการดังต่อไปนี้ คือ

ความรับผิดชอบที่ตัวแทนการค้าต่างประเทศมีต่อตัวการแล้วส่วนใหญ่เสมือนตัวแทนทั่วไป เช่น ต้องส่งเงินและทรัพย์สินให้แก่ตัวการ เนื่องจากที่ขายหรือซื้อทรัพย์สินของตัวการ แม้ผลประโยชน์นอกเงงที่ตนได้รับจากกิจการที่ตนจัดการแทนตัวแทนการค้าต่างประเทศ ก็ต้องส่งมอบเอาไว้อเองไม่ได้ ต้องมอบแก่ตัวการ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 811 ต้องเสียดอกเบี้ย ถ้าเอาผลประโยชน์ของตัวการไปใช้

แต่มีความรับผิดชอบของบางอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับตัวแทนการค้าต่างประเทศ โดย เฉพาะ คือ

1. ตามมาตรา 839 กรณีที่ตัวแทนการค้าต่างประเทศขายทรัพย์สินของตัวการในราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนดหรือซื้อทรัพย์สินแทนตัวการในราคาสูงกว่าที่ตัวการกำหนด หากตัวแทนการค้าต่างประเทศรับใช้ส่วนที่ขาดไป เพราะขาดดุลหรือส่วนที่เกินไปเพราะซื้อแพงให้แก่ตัวการแล้ว กฎหมายถือว่าเป็นการขายหรือการซื้อทรัพย์สินแทนและเพื่อตัวการ ตัวการต้องรับผิดชอบและผูกพัน

ที่ตองชายหรือชื่อทรัพย์สิน ไม่ว่าจะตัวแทนค่าคงกระทำผิดหน้าที่ตัวแทนหรือห้ามออก
เหนือขอบอำนาจ

2. ในการซื้อขายทรัพย์สินอันมีรายการขายราคาของสถานแลกเปลี่ยนเงิน
ตราตามความในมาตรา 843 ถ้าไม่มีข้อห้ามไว้ชัดเจน โดยสัญญาแล้ว ตัวแทนค่าคงมีสิทธิ
เข้าเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายได้ เช่น ตัวการให้ตัวแทนค่าคงขายเงินตราต่างประเทศให้ ในวัน
ขายอัตราแลกเปลี่ยนเท่าใด ตัวแทนค่าคงซึ่งเป็นผู้ขายก็อาจทำการซื้อเงินตราที่ตนเองได้
ตามอัตราของสถานแลกเปลี่ยนนั้น เว้นแต่ตัวการจะห้ามไว้ชัดเจน

3. ตัวแทนค่าคงมีหน้าที่ต้องแถลงรายงานให้ตัวการทราบว่า ทำการไป
อย่างไรบ้าง ไม่ว่าจะตัวการจะมีความประสงค์ขอทราบหรือไม่ก็ตาม มาตรา 841

มาตรา 844 "ในระหว่างตัวการกับตัวแทนค้าต่าง ห้ามให้ถือว่า กิจกรรมอันตัวแทนได้
ทำให้ตกลงไปนั้น ย่อมมีผลเสมือนดังได้ทำให้ตกลงไปในนามของตัวการโดยตรง"

ในการที่ตัวแทนค้าต่างทำสัญญาผูกพันบุคคลภายนอก มาตรา 837 บัญญัติให้
ตัวแทนค้าต่างใดสิทธิอันมีต่อกฎสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และในระหว่างตัวการกับตัวแทนค้าต่าง
กฎหมายให้ถือว่า กิจกรรมนั้นมีผลเสมือนหนึ่งเป็นการกระทำของตัวการโดยตรง
ข้อสังเกต ความระงับสิ้นไปของตัวแทนค้าต่างในหมวด 6 นี้ไม่ได้บัญญัติไว้เฉพาะ
ฉะนั้นจึงถือหลักความระงับสิ้นไปตามสัญญาธรรมดาตามหมวด 5 ของลักษณะ 15 มาตรา
826 ถึงมาตรา 832 เว้นแต่ในเรื่องล้มละลาย ซึ่งถ้าตัวแทนค้าต่างเป็นบุคคลล้มละลาย
แล้ว สัญญาตัวแทนค้าต่างต้องระงับเสมอไป เพราะตัวแทนค้าต่างจัดทำกิจการขายในนาม
ของตนเองต่างตัวการ เมื่อล้มละลายอำนาจจัดการทรัพย์สินรวมทั้งจัดการขายแทนตัวการ
จึงกล่าวต้องตกเป็นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตัวแทนค้าต่างไม่อาจทำกิจการของตน
ต่อไปได้ สัญญาตัวแทนจึงเป็นอันระงับสิ้นไปโดยเหตุดังกล่าว

ส่วนที่ 3 นายหน้า

มาตรา 845 "บุคคลผู้ใดตกลงให้คำปรึกษาแก่นายหน้าเพื่อชี้ช่องให้เขาทำสัญญากิจ การให้คำปรึกษา กิจ ทานว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในคำปรึกษา ก็ต่อเมื่อสัญญานั้น ใดทำกันสำเร็จ เนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ชี้ช่องหรือจัดการนั้น ถ้าสัญญาที่ใดทำกันไว้ นั้นมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขกับก่อนไซ้ ทานว่าจะเรียกร้องคำปรึกษานายหน้ายังหาได้ไม่ จนกว่าเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

นายหน้ามีสิทธิจะได้รับค่าใช้จายที่ใดเสียไปก็ต่อเมื่อใดตกลงกันไว้ เช่นนั้น ความชอบทานให้ใช้บังคับ แม้ถึงว่าสัญญาจะมีใดทำกันสำเร็จ"

ตามมาตรา นี้ จะเห็นได้ว่า นายหน้าคือบุคคลรับทำหน้าที่ชี้ช่องหรือจัดการให้ บุคคลฝ่ายหนึ่งใดเขาทำสัญญากับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง หรือจัดการให้บุคคลสองฝ่ายใดเขาทำสัญญา กัน จะเป็นสัญญาอะไรก็ได้ เช่น สัญญาขายทรัพย์สิน สัญญาจ้างอนที่ดิน เป็นต้น

ลักษณะของสัญญานายหน้า

1. นายหน้าเป็นคนกลางช่วยชี้ช่องหรือจัดการให้บุคคลฝ่ายหนึ่ง เขาทำสัญญากับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง หรือชักนำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายมาเขาทำสัญญากัน กล่าวอีกนัยหนึ่งนายหน้า มีใช้ตัวแทนของบุคคลฝ่ายใดเป็นเพียงตัวกลางหรือเปรียบเทียบเสมือนสะพานเชื่อมต่อบุคคล สองฝ่ายใดเขาทำสัญญากันเท่านั้น

2. การชี้ช่อง หรือการจัดการของนายหน้านั้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เขาเขาทำ สัญญากันได้

3. สัญญาที่เขาทำกันขึ้นจะเป็นสัญญาอะไรก็ได้ที่ไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการผิด กฎหมาย ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องสัญญาหรือขายทรัพย์สิน หรือสัญญาในเรื่องการค้าเท่านั้น เช่นสัญญาจ้างแรงงาน สัญญาเช่า สัญญาตัวแทน หรือแม้แต่บริษัทที่วางระเบียบจ่ายเงิน